
Contribuții documentare privind situația județului Năsăud în perioada interbelică. Anul 1932.

Adrian ONOFREIU

Cuvinte cheie: perioada interbelică, administrația locală, organizare administrativ-teritorială, stare economică, populație, învățământ, sănătate.

Mots-clés : la période d'entre les guerres, administration locale, organisation administrative territoriale, état économique, population, enseignement, santé.

În continuarea radiografiei perioadei interbelice pentru fostul județ Năsăud¹ prezentăm de această dată un document întocmit de către autoritatea guvernului în teritoriu – prefectura – și înaintat Consiliului Județean pentru anul 1932. Spre deosebire de sinteza perioadei 1918-1938, documentul pe care-l publicăm în continuare are avantajul de a surprinde „viața zilnică” a județului Năsăud transpusă pe baza rapoartelor serviciilor județene². Documentul a fost întocmit, cum de altfel se și menționează în preambul, în baza dispozițiilor articolelor 254 și 255 din *Legea pentru organizarea administrației locale* din 3 august 1929³. Primul articol menționat prevedea obligativitatea șefului delegației județene de a prezenta la deschiderea sesiunii ordinare situația județului „sub toate privirile ce intră în atribuțiile Consiliului Județean” care urma să fie înaintată directorului ministerial prin prefectul județului și publicată în „Monitorul Oficial” al județului; cel de al doilea articol din lege preciza faptul că președintele delegației județene „raportează Consiliului Județean și delegației despre mersul administrațiunii generale, despre activitatea funcționarilor administrativi județeni și comunali, despre averea județeană și despre mișcările mai importante făcute în administrație”⁴.

-
- 1 Pentru sinteza perioadei interbelice pe domenii principale de activitate, vezi Adrian Onofreiu, „Contribuții documentare privind evoluția județului Năsăud între 1918-1938”, în „Revista Bistriței”, XXI/2, istorie, 2007, pp. 145-172; Idem, „Contribuții documentare privind evoluția județului Năsăud. Sinteza pentru perioada 1932-1937”, în *Ibidem*, XXVIII, 2009, pp. 153-188. Un raport privind județul Năsăud în anul 1930, cuprinzând suprafața și populația, administrația, situația financiară, realizările serviciilor drumurilor și construcțiilor, sanitar, veterinar și zootehnic, instrucția publică, contenciosul județean, proprietățile județului, situația comunelor, situația agricolă comerțul, industria și cooperatia, prezentat la 31 martie 1931 în deschiderea sesiunii ordinare de Alexandru Pălăgeșiu, președintele delegației Consiliului Județean sub titlul „Expunerea situației județului Năsăud pe anul 1930”, în „Gazeta Oficială a județului Năsăud”, Bistrița, anul XXIX, nr. 5, 16 februarie 1931, pp. 37-48.
  - 2 Acestea erau Serviciul administrativ și statistic, Financiar și contabilitatea, Tehnic al drumurilor și al construcțiilor, Sanitar și al ocrotirilor sociale, Veterinar și zootehnic, Învățământului, Economic; C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, vol. XVII, 1929, p. 965; administrația județului era încredințată *Consiliului Județean* – ca organ deliberativ – și *Delegației Consiliului Județean și președintelui* acesteia – ca organe executive; *Ibidem*, p. 954; prefectul era delegatul autorității centrale în județ și avea obligația de a întocmi și înainta la sfârșitul fiecărui an un raport Ministerului de Interne „asupra stării generale financiare, economice, culturale și administrative a județului”; *Ibidem*, p. 968. Raportul a fost întocmit la 10 aprilie 1933.
  - 3 Această lege a încercat să introducă ca principiu general în administrație *descentralizarea* și a fost văzută în epocă ca o componentă importantă a procesului de unificare a României întregite; totodată, erau abrogare prevederile *Legii pentru unificarea administrativă* din 14 iunie 1925; textul integral în *Ibidem*, pp. 920-1.016.
  - 4 *Ibidem*, pp. 964-965.

Adrian ONOFREIU, Arhivele Naționale, Servicul Județean Bistrița-Năsăud, e-mail:

Raportul era definit de însuși instituția prefectului ca „o oglindă fidelă a situației generale, o expunere sinceră, fără înfrumusețări a neajunsurilor și lacunelor administrației, oricât de grave ar fi acestea”, motivat și de influența nefastă a crizei economice și financiare, cauza principală a piedicilor aproape de neînviș pentru administrația județeană.

În prima parte sunt expuse condițiile în care funcționa administrația județului prin instituirea Comisiei Interimare, a Consiliului Județean – care nu era funcțional deoarece componența sa fusese atacată în contencios administrativ la Comitetul Central de Revizuire – rezultatul alegerilor comunale, în unele comune nevalidate și în curs de reglementare. Urmează o descriere a situației generale a județului cuprinzând suprafața, teritoriul și populația, administrarea comunelor rurale, inclusiv descrierea stării financiare a acestora. În aprecierea activității plășilor este interesant numărul mare al legilor anterioare anului 1918 de a căror prevederi erau stânjeniți prim-pretorii. Din lipsa funcționării Consiliului Județean activitatea acestuia era suplinită de Comisia Interimară Județeană.

În continuare radiografia cuprinde realizările și aprecierile asupra activității serviciilor județene: financiar și economic, tehnic al drumurilor și construcțiilor, agricol – care încă se mai confrunta cu dificultăți în aplicarea Reformei Agrare din 1921 – sanitar, zootehnic și sanitar-veterinar, învățământul primar, inclusiv al minorităților.

Parcurgând textul documentului se conturează caracterizarea generală a situației unui județ mediu ca întindere geografică, cu populația ocupată predominant în agricultură și creșterea animalelor, cu drumuri în stare modestă de întreținere și utilizare, cu diferite epizotii ale animalelor, cu o situație sanitară precară a populației – fapt datorat unor „tare” ale trecutului – cu o situație a învățământului de stat inferioară celui particular și un corp al învățătorilor permanent sub influența migrației de personal. Și peste toate răzbate cu putere efectul lipsei banilor atât în investiții și proiecte cât mai ales în asigurarea activității zilnice a instituțiilor și serviciilor pentru beneficiarul acestora, populația județului.

Documentul oferă astfel o imagine mai aproape de realitate – cu unele aspecte particulare cauzate de moștenirea trecutului pentru un județ cu un melanj etnic al populației – a ceea ce reprezenta o unitate teritorial-administrativă a României la mai bine de un deceniu de la întregirea teritorială⁵. Imaginea poate contribui la sinteza unui decupaj din evoluția județului Năsăud și la definirea specificului dezvoltării în perioada interbelică.

În același timp, oferă un prilej de meditație pentru multe din aspectele pe care le surprinde, atât de actuale și prezente în societatea românească contemporană

Am respectat particularitățile de redactare din epocă intervenind în note de subsol doar pentru a explica anumite cuvinte sau a detalia unele aspecte din conținutul documentului.

„Raportul⁶”

Despre situația generală a județului Năsăud în cursul anului 1932 și a activității administrației județene, prezentat de d-l. Dr. Vasile Butta⁷, prefectul județului, Consiliului Județean în ședința de la ... 1933.

Domnule Președinte

Domnilor Consilieri

Conformându-mă obligațiilor impuse prin dispozițiile art. 254 și 255 din Legea de Organizare a Administrației Locale, am onoare a Vă expune situația generală a județului pe anul 1932 și activitatea desfășurată de administrația județeană în toate ramurile ei.

Atunci când legiuitorul ne-a impus această obligație înscriind-o în lege, a urmărit un dublu scop: pe de o parte, necesitatea întocmirii unui asemenea raport aduce cu sine în mod implicit și necesitatea studierii întregii situații a județului pe durata unui an și recapitularea rezumativă a întregii activități a administrației județene, cu multiplele ei ramuri.

5 Pentru evoluția administrativă vezi Ioan Băca; Adrian Onofreiu, „Evoluția administrativ-teritorială a județului Bistrița-Năsăud”, în „Revista Bistriței”, XX, 2006, pp. 340-371.

6 Documentul se păstrează la Serviciul județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Prefectura județului Năsăud*, d. 9.877/1935, pp. 1-73.

7 Membru al Partidului Național Țărănesc, avocat de profesie, a îndeplinit funcția de prefect între 14 noiembrie 1928-28 aprilie 1931 (numit prin Înaltul Decret Regal nr. 2.801/14 noiembrie 1928) și 7 iunie 1932-15 noiembrie 1933 (numit prin Înaltul Decret Regal nr. 1.918/7 iunie 1932); Adrian Onofreiu, „Prefecții județului Năsăud (1918-1949)”, în „Răsunetul”, Bistrița, anul IX, nr. 1898, sâmbătă, 7 iunie 1997, p. 4; Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Ed. Răsunetul, Bistrița, 2001, p. 396, poziția nr. 2, 6.

Prin aceasta ajungem la cunoașterea cât mai exactă a tuturor greutăților și lipsurilor care au împiedicat bunul mers al administrației și a defectelor inerente actualei organizații administrative, dându-ne posibilitatea ca să luăm din vreme măsurile de îndreptare, care ne stau la dispoziție.

Pe de altă parte, prin comunicarea acestei expuneri cu autoritatea administrativă supremă, o punem în situație, ca să cunoască cât mai amănunțit situația județului, semnându-i totodată toate dezideratele, ce vor trebui să-și găsească realizarea în viitorul cel mai apropiat, deziderate izvorâte din necesitățile acestui județ și din defectele inerente actualei organizări administrative.

Pentru ca însă, a asemenea expunere să ajungă scopul urmărit de legiuitor se cere, ca o condiție *sine-qua-non*, ca să fie o oglindă fidelă a situației generale, o expunere sinceră, fără înfrumusețări, a neajunsurilor și lacunelor administrației, oricât de grave ar fi acestea.

În actuala criză economică și financiară, care stânjenește atât de mult bunul mers al administrației și-i creează piedici aproape de neînving, sinceritatea expunerii este un imperativ și mai categoric.

Călăuziți de aceste idei conducătoare, am procedat cu cea mai mare grijă și sinceritate la întocmirea prezentului raport, lăsând șefilor de serviciu teren larg pentru ca fiecare în parte, să evidențieze și semnaleze neajunsurile de care s-a împiedicat în activitatea-i serviciul ce conduc și propunând remedii pentru înlăturarea acestora.

Am făcut-o aceasta, în nădejdea că, prin ideea și propunerile noastre vom contribui cu cât de puțin la înlăturarea cu un ceas mai devreme a greșelilor, în care se împotmolește viața administrativă astăzi.

I. Evenimente mai importante ale anului 1932.

Până la data de 7 iunie 1932 a stat în fruntea județului d-l. prefect Ștefan Scridon, iar ca director delegat al Prefecturii, d-l. Traian Șimon, prim-pretorul titular al plasei Șieu.

Producându-se demisia guvernului Iorga pe la sfârșitul lunii mai, d-l. Dr. Vasile Butta este numit prefect al județului prin Decretul Nr. 1.918 din 7 iunie 1932 și preia astfel din nou conducerea județului, ale cărui destine le călăuzise cu atâta pricepere și tact sub întâiul guvern Maniu.

D-l. prim-pretor Traian Șimon continuă să funcționeze ca director delegat până la data de 10 august 1932, când prin Decizia ministerială Nr. 9.350, d-l. Dr. Leon Mihăieșe, șeful Serviciului administrativ și statistic, este delegat ca director de Prefectură, încetând astfel delegația d-lui. Prim-pretor Traian Șimon.

La 4 iulie 1932 este instalată noua comisie interimară, numită prin Decizia Ministerului de Interne, Nr. 9.685 din 24 iunie 1932 și compusă din domnii: Dr. Simion Turcu, avocat, Nicolae Onoae, avocat, Valeriu Henciu, preot, Nicolae Cristea, preot, Simion Negrea, preot, Mihail English, directorul Școlii de Agricultură, Gavril Bichigean, preot și Emil Domide, pensionar.

Un eveniment important în viața administrativă a fost Legea din 21 septembrie 1932, pentru modificarea unor dispozițiuni din Legea de organizare a Administrației Locale, prin care s-au adus importante inovații în ceea ce privește arondarea comunelor din județ⁸, stabilirea numărului consilierilor locali, alegerea primarului și ajutorului de primar în comunele rurale, iar modificările aduse art. 403 și 409, privitoare la alegerile în comunele rurale, au fost un nou pas spre asigurarea libertății alegerilor și simplificarea operațiunilor electorale⁹.

Tot în baza acestei legi s-a efectuat revizuirea circumscripțiilor electorale în cursul lunii septembrie și s-a introdus ca o importantă inovație, votarea pe baza carnetelor de identitate.

Prin această inovație s-a reparat o mare nedreptate din trecut față de unii locuitori ai comunelor rurale, care au fost omiși din listele electorale, fie din neglijența funcționarului însărcinat cu întocmirea lor, fie, din reaua voință a acestuia, determinată de considerațiunile politice Ale celor de la conducerea comunelor și s-a exclus pentru viitor posibilitatea intervenirii oricărei erori în privința persoanei votantului.

Anul 1932 începe într-o situație extrem de îngrijorătoare, atât din punct de vedere material, cât și moral.

8 Ultima regrupare a comunelor rurale a fost făcută prin *Legea pentru modificarea unor dispoziții din Legea de organizare a Administrației Locale și din Legea de reorganizare administrativă a municipiului București*, din 15 iulie 1931; C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, vol. XIX, 1931, pp. 587-590; vezi și regruparea comunelor în *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București, 1931.

9 Votată de Adunarea Deputaților și Senat în ședințele de la 7 și 15 septembrie 1932, promulgată cu Decretul nr. 2.742/1932; C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, vol. XX, 1932, pp. 662-664.

Pe de o parte, impozitele neachitate decât în proporție de abia 40%, pe de altă parte, generalizarea tot mai mult a acelei mentalități mincinoase și extrem de primejdioasă, creată în jurul legii conversiunii¹⁰ prin propaganda demagogică tendențioasă, și care tindea spre subminarea a însăși ordinii statului.

Această stare nesănătoasă de lucruri se accentuează tot mai mult în primele luni ale anului 1932, funcționarii și pensionarii sunt neplătiți cu lunile și neliniștea și nesiguranța populației e în continuă creștere.

În aceste împrejurări extrem de dificile, am preluat conducerea județului în deplină cunoștință a muncii grele și plină de răspundere, care ne așteaptă.

În vederea alegerilor generale am luat din vreme măsuri pentru asigurarea libertății depline a acestora și propagandei electorale, am dat indicații funcționarilor în subordine asupra atribuțiilor lor în legătură cu pregătirea și executarea alegerilor și am îndemnat populația la liniște și ordine, astfel că alegerile au decurs în cea mai perfectă liniște și libertate. Nu s-a petrecut nici un incident în tot decursul propagandei electorale și al alegerilor propriu-zise, iar cetățenilor le-a fost asigurată libertatea votului în cel mai deplin înțeles al cuvântului.

Alegerile județene au fost fixate prin Ordonanța Nr. 16.821/1932 pe ziua de 4 decembrie, iar noul Consiliu Județean s-a constituit la 21 decembrie, în următoarea formațiune: Președinte, Dr. Victor Moldovan, senator; vice-președinți: Dr. Arthur Connerth, deputat și Ioanichiu Groze, protopop onorific.

În Delegația Permanentă a Consiliului Județean au fost aleși domnii: Dr. Simion Turcu, avocat, Nicolae Onoae, avocat, Mihail English, directorul Școlii de Agricultură și Dr. Arghir Popa, director de bancă, iar ca supleanți, domnii: Nicolae Cristea, preot, Emil Butuza, preot și Ioan Griga, învățător.

Noul Consiliul Județean nu și-a început până în prezent activitatea, constituirea lui fiind atacată la Comitetul Local de Revizuire, astfel că, Comisia Interimară mai sus amintită a continuat să funcționeze.

Alegerile comunale au fost fixate prin Ordonanța nr. 15.759/1932 pe zilele de la 6-15 decembrie. Principala noastră preocupare în vederea acestora a fost să luăm contact cu autoritățile comunale și cu frunțașii comunelor, pentru ca listele să fie astfel întocmite, încât la conducerea administrației comunale să ajungă numai elemente capabile și destoinice. Alegerile au decurs în cea mai perfectă liniște și libertate.

Pentru a dovedi libertatea și egalitatea alegerilor, servim următoarele date:

Din 63 de comune în care s-au făcut alegeri s-au înaintat contestații în 13 comune. Alegerile au fost toate confirmate de Comitetul Local de Revizuire, iar din cele 13 contestații înaintate, au fost respinse 11, admise, 2.

S-au anulat alegerile și ordonat noi alegeri în 5 comune, dintre care în 3 nu au fost depuse deloc liste.

Noile alegeri au fost fixate pe ziua de 25 februarie 1933.

Astăzi, cu excepția unei singure comune, funcționează consilii comunale.

Marea adunare anti-revizionistă din 1 decembrie 1932, ziua Unirii Ardealului ca Patria Mamă a fost o strălucită manifestare a sentimentului național și a conștiinței de sine a poporului românesc.

Intelectuali și țărani au manifestat deopotrivă, pentru integritatea teritoriului statului românesc și și-au exprimat hotărârea fermă de a-l apăra până la ultima picătură de sânge în contra oricărei știrbiri sau dezmembrări, veștejind cu toată puterea uneltirile care tind la revizuirea actualelor hotare ale Statului.

II. Suprafața teritoriului. Situația demografică.

Județul Năsăud este așezat între județele Maramureș, Someș, Mureș și Câmpulung-Moldovenesc, cuprinzând o suprafață teritorială de 4.316 km².

Partea muntoasă din nord și nord-est cuprinde câteva din cele mai înalte culmi ale Carpaților. Partea de sud și sud-vest este deluroasă, rareori întreruptă de înguste porțiuni de șes. Configurația pământului determină și condițiile de trai și ocupația locuitorilor: agricultura, creșterea vitelor, pomicultura, industria lemnului, viticultura și puțină industrie minieră.

Populația se ridică la numărul de 140.423 locuitori, cu un număr de 32.615 capi de familie, ce ocupă 33.223 clădiri. În această populație intră și comuna urbană Bistrița, cu un număr de 14.823 suflete, 3.286 capi de familie și 2.017 clădiri și comuna urbană nereședință Năsăud, cu 3.527 suflete, 696 capi de familie și 649 clădiri.

Astfel, în județ, pe 1 km² avem 33, 7 locuitori, 7 capi de familie și aproape 8 clădiri.

Procentul populației după naționalitate este de 71% români, 15,4% sași, 5,7% maghiari, 4,9% evrei și 3% alte naționalități.

¹⁰ *Legea pentru asanarea datoriilor agricole*, în *Ibidem*, pp. 327-345; *Regulament pentru aplicarea Legii asanării datoriilor agricole*, în *Ibidem*, pp. 537-544.

III. Împărțirea administrativă a județului.

Se prezintă în felul următor: 1 comună urbană reședință (Bistrița), 1 comună urbană nereședință (Năsăud), 109 comune rurale, repartizate pe 4 plăși și 51 circumscripții notariale, după cum urmează: a) *plasa Șieu*: 45 comune, 17 circumscripții notariale; b) *plasa Bârgău*: 29 comune, 14 circumscripții notariale; c) *plasa Năsăud*: 25 comune, 11 circumscripții notariale; d) *plasa Rodna*: 10 comune, 9 circumscripții notariale. Circumscripțiile notariale sunt 19 cu câte o comună, 11 cu câte 2 comune, 16 cu câte 3 comune și 5 cu câte 4 comune.

În ce privește structura comunelor, toate sunt centre de populație independente, unități administrative¹¹.

IV. Administrarea comunelor rurale.

Comunele rurale au fost administrate de organele și autoritățile prevăzute de lege. Din cele 109 comune rurale, au funcționat comisii interimare în 63 comune. De asemenea, au funcționat comisii interimare în ambele comune urbane. Comisiile interimare și-au îndeplinit atribuțiile în conformitate cu dispozițiile legii.

Ședințele consiliilor comunale, respectiv ale comisiilor interimare, s-au ținut aproape în toate comunele în conformitate cu dispozițiile art. 89 din Legea de Organizare a Administrațiilor Locale, adică în fiecare lună, cel puțin o dată.

În ce privește executarea hotărârilor, aceasta a întâmpinat adesea greutăți, din cauza rezistenței pasive a populației, care nu înțelege că, atunci când este vorba de un interes obștesc, interesele particulare trec pe al doilea plan.

S-ar putea ameliora această stare de lucruri, pe de o parte, prin intensificarea activității de luminare a populației de la sate de către organele conducătoare, de altă parte, prin crearea unor mijloace de constrângere, sancțiuni și împotriva acelor care se opun executării încheierilor legale și definitive ale consiliilor comunale, respectiv, comisiilor interimare.

Serviciile comunelor rurale sunt organizate în conformitate cu dispozițiunile art. 65 și 172 din L.O.A.L., fiecare circumscripție notarială având funcționari prevăzuți în aceste articole ale legii și în alte legi speciale.

În fruntea circumscripțiilor notariale stau notarii. În acest județ toți notarii au calificarea cerută de lege. După naționalitate sunt 27 români, 10m germani, 6 maghiari și 8 evrei.

Sub-notari nu avem în județ. Prin modificarea legii administrative, notarii au devenit funcționari de stat.

În cursul anului 1932 au fost complectate 2 posturi vacante de notari: notariatul Șieuț, cu d-l. Ionel Pahone și notariatul Dorolea, cu d-l. Streifert Toma.

În interes de serviciu au fost mutați d-l. Höchamann Gustav, de la notariatul Budacul de Jos în locul d-lui. Grünbaum Ilie, care la rândul său este mutat la notariatul Vermeș, în locul d-lui. Höchamann.

Au fost dați la comisia disciplinară d-l. Majteny Dezideriu, notar la Rebra și d-l. Sever Mureșan, notar la Jose-nii-Bârgăului. Suspendări din serviciu nu au avut loc în cursul anului 1932, de asemenea, nu s-a deschis acțiune publică împotriva nici unui notar.

În general, administrația comunelor rurale a întâmpinat multe greutăți, pe de o parte, din cauza crizei economice și financiare, pe de altă parte, din cauza viciilor inerente actualei organizații a administrației comunale.

În fruntea administrației sunt adesea elemente cu prea puțină pregătire și experiență, care nu pot face față deselor schimbări ale legilor și nu se pot adapta destul de repede nevoilor dictate de fluctuațiile continue ale mediului financiar și economic.

Pe de altă parte, sunt lipsiți aproape complectamente de autoritate, deoarece în vederea deselor schimbări ale organelor conducătoare, desființării de consilii, numiri de comisii interimare, pentru a-și putea menține poziția, sunt avizați la bunăvoința locuitorilor votanți, să cerșească voturile acestora. Iar reducerea salariilor până la minimumul penibil, îi face să-și piardă voia de lucru.

Am căutat să înlăturăm cel puțin în parte, aceste neajunsuri, prin introducerea în noile consilii comunale a elementelor cele mai capabile și destoinice.

11 *Legea pentru organizarea administrațiunii locale* din 3 august 1929 definea astfel *comuna rurală*: unitate administrativă, având o populație de minimum 10.000 locuitori, formate din unul sau mai multe sate – centre naturale de populație – afară de acele care au fost declarate de lege comune urbane; datele care fac parte dintr-o comună rurală sunt considerate, din punct de vedere administrativ, ca sectoare ale acelei comune; aceste sate sunt de două categorii: *sate mici*, cu o populație până la 600 locuitori și *sate mari*, cu o populație care întreace acest număr de locuitori; C. Hamangiu, *Codul general al României. Legi uzuale*, vol. XVII, 1929, p. 921.

În ce privește activitatea notarilor comunali, aceasta a fost în general, satisfăcătoare, dacă luăm în considerare că sunt supraîncărcați prin multiplicitatea lucrărilor care intră în atribuțiile lor și greutatea materiale și morale, care le stau în cale.

O completare a funcțiilor conducătoare și organelor deliberative și executive cu elemente pregătite și cunoscătoare de legi, le-ar ușura foarte mult activitatea și nu s-ar mai întâmpla cazuri, ca cele semnalate de noi când consiliul comunal, cu toate că notarul îi atrage atenția asupra dispozițiilor legii, aduce hotărâri exact contrare legii.

Se impune și crearea unor sancțiuni directe împotriva organelor comunale, mijloacele de constrângere ce ne stau astăzi la dispoziție fiind cu totul insuficiente.

V. Administrarea averii comunelor rurale și situația financiară a acestora.

Veniturile comunelor s-au compus în bugetul anului 1932 din cote adiționale, diferite taxe și contribuții benevole, înființate conform art. 432 din L.O.A.L., modificată prin art. 6 al Legii modificatoare. Bugetele comunelor au fost înaintate la timp.

Dintre cele 109 comune rurale, au avut bugete evaluate sub 100.000 lei, 7 comune, de la 100.000-500.000 lei, 20 comune, de la 500.000-1.000.000 lei, 20 comune, iar peste 1.000.000 lei, 13 comune.

Bugetul comunei urbane reședință Bistrița se cifrează la suma de 40.473.813 lei, iar încasările s-au urcat până la 31 decembrie 1932, la cota de 65-70% din totalul prevederilor bugetare.

Față de anul 1931, când încasările la sfârșitul anului au atins cota de abia 30% din totalul evaluărilor bugetare, s-au depus eforturi uriașe pentru activarea încasării impozitelor, comprimarea bugetelor, reducerea de cheltuieli, astfel că la sfârșitul anului 1932, situația încasărilor prezintă o cotă acceptabilă față de criza economică și financiară generală.

Este îndeosebi de remarcant, activitatea depusă în direcția sporirii încasării impozitelor de d-l. director al prefecturii, Dr. Leon Mihăieșe, care în colaborare cu d-l. administrator financiar, printr-o serie de conferințe și anchete, organizate în scopul de mai sus, au reînviat și activat întregul aparat fiscal al comunelor rurale, împotmolit, pe de o parte, în indolența organelor comunale, pe de altă parte, stânjenit în mersul lui prin generalizarea mentalității nesănătoase și mincinoase, create în jurul legii conversiunii.

De asemenea, și în cele 12 conferințe administrative ținute de directorul prefecturii la sediul plășilor și în comunele rurale mai mari, pe lângă celelalte probleme administrative, preocuparea de căpetenie i-a fost, activarea încasării impozitelor, îndrumând organele din subordine de a aplica, pe de o parte, cu cea mai mare energie măsurile fiscale față de neplătitori, pe de altă parte, să lumineze populația de la sate asupra necesității satisfacerii cu orice sacrificii, a celei mai elementare obligații cetățenești, cum este plata impozitelor către stat, județ, comună, spulberând acea mentalitate nesănătoasă, creată în jurul legii conversiunii, printr-o propagandă demagogică, nealată și tendențioasă.

În toate cazurile când s-a constatat vre-o neglijență din partea organelor comunale, s-au aplicat sancțiuni severe și imediate.

Mulțumită acestor măsuri energice și, pe de altă parte, mulțumită activității de iluminare a populației de la sate, s-a constatat o îmbucurătoare înviore a aparatului fiscal, înviere care s-a răsfrânt și în domeniul moral, aducând cu sine o atmosferă de siguranță și stabilitate, atât de necesară unei bune gospodării.

Considerații generale asupra finanțelor comunelor rurale. În general am constatat că bugetele comunelor sunt prea încărcate, prea multe sarcini apăsă asupra comunelor în legătură cu susținerea instituțiilor de stat, școlare și culturale, apoi, contribuții sanitare, sunt prea mari taxele pentru paza și administrarea pădurilor. Față de aceste sarcini, veniturile comunelor sunt cu totul insuficiente.. Sistemul taxelor nu a dat rezultatul așteptat, ci din contră, a dat naștere la nemulțumiri, contribuabilii neînțelegând caracterul legal al acestora și considerându-le, dimpotrivă, abuzive.

Lucrări mai importante, din lipsă de fonduri, nu s-au efectuat, comunele abia putând face față nevoilor celor mai arzătoare de reparare a șoselelor și podurilor. În special, bugetele izlazurilor comunale au întâmpinat multe dificultăți în executarea lor, din cauza neachitării cu ani în urmă a taxelor de izlaz, aceasta aducând cu sine o stagnare chiar în cele mai urgente lucrări de îmbunătățire. Cauza acestor stări de lucruri este, pe de o parte, neglijența și indolența autorităților comunale însărcinate cu încasarea taxelor, pe de altă parte, acea mentalitate mai sus amintită a populației, de a considera asemenea taxe drept abuzive, mentalitate care a luat ființă în amintirea situației anterioare privilegiate a comunelor grănicerești.

În administrarea averilor comunale, am constatat în repetate rânduri, acte abuzive săvârșite prin nerespectarea dispozițiilor legii contabilității publice, ceea ce a avut drept rezultat, scoaterea averilor respective de sub orice control al autorităților suprapuse.

Imobilele comunale nu sunt suficient apărate împotriva actelor abuzive ale particularilor, care le ocupă și le folosesc fără nici un drept.

Situația conturilor de gestiune a comunelor rurale, cu data de 31 decembrie 1932: conturile din anul 1928 verificate toate; din anul 1929, neverificate conturile comunelor Zagra, Rebra și Parva; din anul 1930, neverificate conturile comunelor Slătinița, Aldorf¹², Monor, Gledin, Heidendorf¹³, Leșu, Maieru, Feldru, Mărișelu, Sântioana, Suplai; din anul 1931, neverificate conturile comunelor Aldorf, Slătinița, Gledin, Leșu, Ruștior, Sângeroz-Băi, Iad¹⁴, Tiha-Bârgăului și Cușma.

Conturi neînaintate: din anul 1929, Blăjenii de Jos, Târciu, Mocod, Nepos, Rebrisoara, Feldru; din anul 1930, Mureșenii-Bârgăului, Blăjenii de Jos, Târciu, Ragla, Rodna, Rebra, Rebrisoara, Telciu, Nepos; din anul 1931, neînaintate 30% din conturi¹⁵.

Verificarea conturilor de gestiune făcându-se de delegația Consiliului Județean,, respectiv Comisia Interimară Județeană, a fost întrelăsată, în urma comunicării din partea Ministerului de Interne a avizului nr. 10 din 23 mai 1932 al Comitetului Central de Revizuire, prin care acesta constată că, în urma art. unic din Legea pentru modificarea unor dispozițiuni din L.O.A.L. din 15 iulie 1931, delegațiile Consiliilor Județene, respectiv Comisiile Interimare Județene, nu mai au atribuții de a verifica conturile de gestiune, această atribuție intrând, conform legii, în competența exclusivă a Comitetelor Locale de Revizuire.

Comitetul Local de Revizuire însă, prin ordinul nr. 248/1932, însărcinează din nou serviciul de contabilitate județean cu verificarea conturilor și întocmirea unui aviz, care împreună cu contul verificat, se înaintează Comitetului Local, spre aprobarea acestuia.

În ce privește verificarea conturilor de gestiune, suntem de părere că, principalele condiții ale unei bune instituții de verificare, sunt rapiditatea și cunoștința de cauză. Or, prin trecerea conturilor în sarcina Comitetelor Locale de Revizuire, se nesocotesc tocmai aceste condiții esențiale. Atâta timp cât, pe lângă Comitetele Locale nu se va înființa o secție cu atribuția exclusivă de verificare a conturilor de gestiune a comunelor rurale, credem că ar fi mai bine ca verificarea conturilor să fie lăsată și pe mai departe, delegației Consiliului Județean, în baza referatului serviciului contabilității comunale, din motivul că în felul acesta, verificarea s-ar face, pe de o parte, cu mai multă rapiditate, pe de altă parte, în mai deplină cunoștință a împrejurărilor care au determinat nerealizarea prevederilor bugetare, și este și just, ca autoritatea care aprobă bugetul să verifice și să aprobe și contul.

De altfel, așa cum este actualmente organizată verificarea conturilor de gestiune, activitatea Comitetului Local de Revizuire se reduce la o revizuire sumară a activității serviciului județean de contabilitate și în necunoașterea situației, trebuie să se rezume la constatarea numai în mod tehnic, a acesteia, în vaza actelor justificative. Cu ocazia verificării conturilor, s-au constatat, în general, următoarele vicii de gestiune: a) depășirea creditului aprobat; b) actele netimbrate; c) lipsa actelor justificative; d) excedentele bănești neconsemnate. În toate cazurile constatate de daună în sarcina comunelor, s-au luat măsuri de despăgubire pe cale de urmărire, prin administrația financiară.

VI. Administrația plășilor.

Cele 4 plăși din județ sunt conduse de următorii prim-pretori: la plasa Șieu, cu sediul în Bistrița, titular, d-l. Traian Șimon; la plasa Bârgău, d-l. Ioan Ceuca; la plasa Năsăud, d-l. Vasile Moisil; la plasa Rodna, d-l. Emil Dumitru. Preturile au toate un personal foarte redus, câte un secretar, un dactilograf, n-au nici măcar un camerier, pentru curățirea localului. Plășile Șieu și Bârgău își au sediul în Bistrița și sunt plasate în palatul administrativ. Plasa Năsăud, cu sediul în Năsăud și plasa Rodna, cu sediul în Rodna, au localuri proprii și în bună stare.

În general, prim-pretorii și-au îndeplinit cu zel și conștiinciozitate îndatoririle inserate serviciului lor și dacă măsurile luate de ei nu și-au avut totdeauna eficacitatea așteptată, sau au avut o eficacitate întârziată, aceasta

12 Unirea.

13 Vișoara.

14 Livezile.

15 Pentru denumirea localităților, vezi *Tablou de comunele al căror nume a fost schimbat prin decretul regal Nr. 2465 din 25 Septembrie și Nr. 3924 din 31 Decembrie 1925, în Împărțirea administrativă a României, București, 1926, p. 327.*

nu este atât vina lor, ci mai mult rezultatul felului cum este actualmente organizată această instituție. Lipsit de dreptul de a judeca contravenții, neavând la îndemână sancțiuni directe contra autorităților comunale neglijente sau neatente, redus astfel la atribuțiile unui simplu organ de control și supraveghere, prim-pretorul de astăzi a pierdut în mod fatal, cea mai mare parte din autoritatea de ieri, autoritate care izvoră tocmai din exercițiul acelor puteri. Lipsa personalului de birou suficient și pregătit, stânjenește încă mult activitatea prim-pretorilor.

Credem că ar fi necesară reînființarea posturilor de pretor, care calificat la fel ca și prim-pretorul, să-l înlocuiască în toate atribuțiile lui, îndeosebi ale celor de birou, pentru ca prim-pretorul să aibă timpul suficient ca să stea mereu în mijlocul acelor pe care îi administrează, ascultându-le păsurile și convingându-se personal de nevoile administrației comunale, putându-și astfel dezvolta activitatea de îndrumător și îndreptător în cea mai deplină cunoștință de cauză.

Se impune de asemenea, o mai dreaptă salarizarea prim-pretorilor, precum și a celorlalți funcționari administrativi cu studii universitare, încadrarea lor într-un corp separat, atât în interesul prestigiului funcției ce ocupă și al bunului mers al administrației, cât și pentru repararea marii nedreptăți săvârșită față de aceștia în raport cu celelalte categorii de funcționari ai statului cu studii universitare, care toți sunt încadrați în corpuri tehnice.

În ce privește situația generală a plășilor și activitatea depusă de d-nii. Prim-pretori în cursul anului 1932, arătăm în linii generale următoarele:

Schimbări în titularii plășilor nu au intervenit decât la plasa Șieu, care în timpul cât a durat delegația de director al prefecturii a d-lui. Traian Șimon, a fost condusă de dl. Gavril Ceuca, ca prim-pretor delegat. În personalul plășilor nu a intervenit nici o schimbare. Conformându-se dispozițiilor art. 288 din L.O.A.L. prim-pretorii au supravegheat și controlat cu conștiinciozitate actele de administrație ale comunelor rurale, dresând procese-verbale cerute, care ne-au fost înaintate atât nouă, cât și Inspectoratului General Administrativ.

Am arătat mai sus neajunsurile și piedicile ce le-au întâmpinat în calea sa normala funcționare a administrației în comunele rurale, vicii care au fost semnalate și de d-nii. prim-pretori în rapoartele lor anuale. La cererea, și în urma constatărilor d-lor. prim-pretori, în comunele în care organele administrative s-au făcut vinovate de cea mia crasă încălcare a îndatoririlor lor, s-au luat măsuri de dizolvare a consiliilor comunale și pentru punerea în fruntea comunelor a unor elemente destoinice și capabile.

Prin intermediul d-lor. prim-pretori s-a exercitat un control direct și eficace asupra d-lor. notari și în toate cazurile semnalate de neglijență sau indisciplină s-au aplicat sancțiuni disciplinare severe și imediate pentru a stârpi răul de la rădăcină. Conferințele cerute de art. 288 din L.O.A.L. au fost ținute de către d-nii. prim-pretori în conformitate cu dispozițiile legale. Programul conferințelor ne-a fost înaintat la timp. În aceste conferințe s-au discutat și explicat atât dispozițiile L.O.A.L., cât și ale legii contabilității publice, dându-se atât d-lor. Notari, cât și casierilor comunali instrucțiunile necesare aplicării legilor de mai sus; tot asemenea au fost examinate și discutate în comun toate cheltuielile și problemele mai importante ale plasei cu caracter administrativ, economic, moral și cultural.

În ce privește aplicarea legilor, au întâmpinat dificultăți în aplicarea următoarelor legi:

1. Legea industrială, art. 17 din anul 1884;
2. Legea servitorilor casnici, art. 18 din anul 1878;
3. Legea pescuitului, art. 10 din anul 1888;
4. Legea poliției de câmp, art. 12 din anul 1894;
5. Legea pentru asigurarea muncitorilor, art. 29 din anul 1879.

Toți d-nii. Prim-pretori ne-au semnalat marele neajuns pentru bunul mers al administrației, ce l-a adus cu sine privarea lor de atribuțiile de a judeca contravențiile cu caracter administrativ. În special contravențiile la legea poliției de câmp și a servitorilor reclamă o judecare imediată, fără amânare, căreia judecătorii, din cauza aglomerării cu lucrări nu-i pot face față, născându-se astfel nemulțumiri în sânul populației. Registrele administrative au fost încheiate toate la timp. Ni se semnalează viciile inerente actualei organizări a oficiului stării civile. Cei mai mulți primari nu sunt în stare să-l conducă și încheierea căsătoriilor se serbează în mod automat, reducându-se toată activitatea primarului la formula rostită după notar. Dispoziția ca registrele oficiului stării civile să fie păstrate la primării creează multe inconveniente, fiindcă notarul de circumscripție, care conduce de fapt aceste registre, este nevoit de a se deplasa în fiecare caz dat în comuna respectivă și îi este de multe ori, fizicește, cu neputință de a fi în aceeași zi în două locuri, când se declară cazuri de naștere în aceeași zi în două sau mai multe comune ale notariatului.

Incendii și inundații, care să producă pagube mai însemnate, nu au fost înregistrate în cursul anului 1932.

Starea morală a populației au fost satisfăcătoare.

Șomajul aproape inexistent, cu excepția plasei Rodna, unde ocupația principală a locuitorilor fiind lucrările în legătură cu exploatarea de păduri, mulți muncitori de pădure, din cauza crizei prin care trece industria lemnului, au rămas fără lucru. Șomerii din comuna Rodna, între care se găsesc și mulți mineri concediați, au fost ajutați de Ministerul Muncii cu suma de 45.000 lei, din care s-au cumpărat alimente și s-au distribuit de către comitetul pentru combaterea șomajului, sub supravegherea primăriei, după un tablou stabilit.

În ce privește situația plășilor din punct de vedere sanitar, sanitar-veterinar și al învățământului primar, vom reveni asupra acestor chestiuni în capitolele respective.

VII. *Administrația județeană.*

În cursul anului 1932, s-au înregistrat la această prefectură 19.462 acte, care au fost repartizate între funcționarii prefecturii. Serviciul sanitar are registratură și arhivă proprie. La acesta s-au înregistrat în cursul anului 1932, 3.910 acte pentru serviciul sanitar și 720 pentru consiliul de igienă. S-au eliberat în cursul anului, de această prefectură, 155 de pașapoarte, 3 permise de a poseda armă, 65 permise de port armă și 139 permise de vânatoare.

VIII. *Activitatea Comisei Interimare Județene.*

Noua Comisie Interimară, numită cu decizia nr. 9.685 din 24 iulie 1932 a continuat să funcționeze până la sfârșitul anului, Consiliul Județean nou ales neputându-și începe activitatea din cauza apelării constituirii acestuia. Cele două Comisii Interimare, care au funcționat în cursul anului 1932 au avut în total 13 ședințe, dezbătând 559 obiecte. Comisiile Interimare și-au exercitat cu pricepere și conștiinciozitate atribuțiile legale.

Un eveniment important în viața acestora a fost avizul nr.9 al Comitetului Central de Revizuire (secțiuni unite), dat în ședința plenară din 19 mai 1932, prin care constată că, în urma modificărilor aduse L.O.A.L. prin art. unic de lege din 15 iulie 1931, delegațiile Consiliilor Județene, respectiv Comisiile Interimare Județene, nu mai au în competența lor dreptul de a statua ca instanță de jurisdicție administrativă, și anume, nici ca instanță de contencios în anulare, nici de contencios de plină jurisdicțiune, aceste atribuții trecând, prin efectul suszisei legi, asupra Comitetelor Locale de Revizuire. Ținem să facem și aici aceleași observații care le-am făcut cu ocazia tratării chestiunii verificării conturilor de gestiune de către Comitetul Local de Revizuire. Condițiile esențiale ale unei bune administrații sunt rapiditatea rezolvării actului și cunoștința de cauză. Aceste două considerații stau și la baza principiului descentralizării administrative. Continuu fluctuații ale vieții administrative stau și ale condițiilor financiare și economice creează nevoi, care reclamă o rezolvare imediată. Un act nerezolvat la timpul său, ori cât de corect și legal ar fi ulterior rezolvat, și-a pierdut valoarea, fiindcă nu mai este actual. Prin trecerea atribuțiilor sus amintite asupra Comitetelor Locale de Revizuire, s-au nesocotit aceste două condiții esențiale ale unei bune administrații și s-a îngreunat în mod simțitor întregul aparat administrativ. Comitetele Locale de Revizuire, supraîncărcate în urma acestor noi atribuții, care centralizează în mâinile lor toate apelurile, contestațiile, cererile de anulare, nu au posibilitatea fizică de a le rezolva, decât după câteva luni de la înaintarea acestora și nu sunt nici în situația de a cunoaște împrejurările în măsura autorităților locale. Ori, în aceste condiții, actul la data rezolvării sale definitive, în cele mai multe cazuri este complet lipsit de actualitate, condițiile economice și financiare s-au schimbat în așa măsură, încât nu le mai poate fi încadrat, iar consecința este că, de cele mai multe ori, cele mai frumoase proiecte rămân nerealizate, din motivul că rezolvarea administrativă se împotmolește în birocratismul exagerat și întârzie atât de mult, încât acestea și-au pierdut actualitatea. Credem că ar fi necesară o cât mai urgentă reintegrare a delegației Consiliului Județean în atribuțiile de jurisdicțiune administrativă, atât în interesul bunului mers al administrației, cât și în interesul prestigiului acestei instituții.

IX. *Serviciile județene.*

Situația funcționarilor. Numărul funcționarilor în ultimii ani este în continuă scădere, tocmai în vederea realizării de economii bugetare, numiri noi nu s-au făcut în cursul anului 1932, iar posturile devenite vacante prin trecerea la pensie a unor funcționari mai bătrâni nu s-au completat. Cabinetul prefectului a fost desființat ca atare, cu data de 1 ianuarie 1932, iar funcționarii acestuia au trecut la serviciul administrativ. La sfârșitul anului 1932 am avut în total, un număr de 40 funcționari, repartizați pe servicii după cum urmează:

a) Directorul Prefecturii: 1; b) Secretarul general: 1; c) Inspector județean: 1; d) Jurist-consult: 1; e) la serviciul administrativ: 8; f) la serviciul financiar și de contabilitate: 10; g) la serviciul tehnic: 5; h) la serviciul sanitar: 3; i) la serviciul veterinar: 1; j) la biroul cancelariei: 9; în total: 40. Personalul de serviciu al prefecturii se compune

dintr-un intendent și 8 camerieri și un șofer, preluat de la cabinetul prefecturii. La spitalul județean avem un administrator, un secretar-contabil, un impiegat, 5 infirmiere, 5 persoane de serviciu și 4 servitoare de salon, în total, 17. În afară de aceștia, mai avem pe lângă serviciul tehnic și 74 de cantonieri, iar pe lângă serviciul sanitar, 6 agenți sanitari și 2 moașe. După funcții, funcționarii se împart în administrativi și de specialitate.

A. Administrativi.

a) directorul prefecturii, care este totodată și șeful titular al serviciului administrativ și statistic; b) secretar general: 1; c) inspector județean: 1; d) șefi de serviciu: 1; e) șefi de birou: 8; f) sub-șefi de birou: 7; g) impiegați: 8; h) dactilografi: 9.

B. De specialitate.

a) jurist-consult: 1; b) inginer: 1; c) arhitect-conducător: 1; d) picheri: 7; f) agenți sanitari: 6; g) moașe: 2; h) infirmiere: 5.

X. Serviciul administrativ și statistic.

Pentru o mai bună funcționare a fost împărțit în următoarele birouri:

a) biroul administrației generale și a personalului;

b) biroul administrației județene și comunale;

c) biroul statistic;

d) biroul cancelariei (registratura și arhiva). În fruntea acestui serviciu a stat până la data de 19 august 1932, d-l. Dr. Leon Mihăieșe, când primind delegația de director de prefectură, prin decizia ministerială nr. 9.350/1932, conducerea serviciului trece asupra d-lui. secretar general, Albert Kräutner. Activitatea dezvoltată de acest serviciu în legătură cu conducerea și orientarea întregii vieți administrative din județ am expus-o la capitolele, administrația comunală și a plășilor.

XI. Serviciul financiar și economic.

Este condus de d-l. Vasile Bocșa. În afară de șeful serviciului, au funcționat la acest serviciu încă 9 funcționari, repartizați pentru o mai bună funcționare, pe două birouri:

a) biroul contabilității județene;

b) biroul contabilității comunale. În ce privește activitatea acestui serviciu în cursul anului 1932, arătăm în linii generale următoarele:

a. *Biroul contabilității județene*, a rezolvat toate actele în legătură cu finanțele județului. Verifică și ordonanțea-ză sumele angajate pentru bugetul județului. Ține la curent registrele referitoare la veniturile și cheltuielile județului și întocmește borderourile cu actele justificative care se trimit la Comitetul Local de Revizuire, în conformitate cu art. 213 din legea contabilității publice. Întocmește situația lunară a operațiunilor financiare a județului, care se trimite Inspectoratului General Administrativ Cluj. Rezolvă toate chestiunile în legătură cu personalul de sub administrația județului (domnul prefect, prim-pretori și notarii comunali). Lucrările împreunate cu serviciul economic se împlinesc de funcționarii contabilității județene.

b. *Biroul contabilității comunale* a îndeplinit următoarele lucrări:

1. A cercetat și verificat bugetele comunelor rurale și a dat aviz pentru bugetele comunelor urbane;

2. Au verificat conturile de gestiune a comunelor rurale;

3. Ține în evidență inventarele comunale și recipisele asupra sumelor consemnate din excedentele comunelor.

Bugetul județului pe anul 1932 a fost aprobat de Ministerul de Interne cu suma de 16.419.176 la venituri și cheltuieli. Din suma de mai sus, s-au încasat până la 31 decembrie 1932, 8.871.865 lei. S-au ordonanțat și achitat 7.434.911 lei. A rămas neordonanțată și neachitată suma de 1.477.387 lei. În conformitate cu ordinul nr. 13.847 din 20 septembrie 1932, având în vedere încasările insuficiente ce s-au făcut la județ, s-au comprimat cheltuielile județului în sumă de 4.000.000 lei.

În urma încasărilor insuficiente și pentru ca funcționarii să nu sufere din cauza neachitării salariilor, cum aprobarea autorităților superioare, am ridicat din excedentul bugetar suma de 1.372.000 lei, care sumă am întrebuințat-o pentru achitarea funcționarilor administrativi, cu obligămâtul ca suma să fie restituită în măsura încasărilor pentru reconstituirea excedentului.

Toate lucrările serviciului se rezolvă la, termen, afară de unele lucrări, a căror rezolvare depinde de rapoartele notarilor și a pretorilor, care de regulă, sosesc cu întârziere și după multe urgentări, ceea ce împiedică bunul

mers al serviciului. În general, cu toate încasările slabe, în urma crizei financiare, în urma reducerii cheltuielilor, deși greu, dar am putut face față cheltuielilor celor mai strict necesare.

Ceea ce constituie o greutate financiară și care apasă foarte mult asupra județului, este faptul că s-au pus în sarcina județului plăți care cad în atribuțiile statului, ca salariile personalului serviciului sanitar, care fac anual 407.388 lei, salariile personalului cabinetului d-lui. Prefect, în sumă de 180.44 lei, diurnele de deplasare a prim-pretorilor, în sumă anuală de 240.000 lei, salariul dactilografului serviciului zootehnic, în sumă anuală de 31.320 lei. Toate aceste salarii se urcă la suma anuală de 859.152 lei. Cheltuielile materiale la aceste servicii se urcă anual la 191.000 lei. În total, 1.050.152 lei.

Pe lângă aceste greutăți și neajunsuri, mai este asupra județului o mare sarcină, subvenția specială la Casa Generală de Pensii, care reprezintă suma anuală de 1.052.666 lei. Dacă județul ar fi descărcat de aceste sume și dacă statul ar achita în întregime suma ce revine județului din fondul comunal și județean, atunci am putea satisface mai cu ușurință tuturor cerințelor județului, având posibilitatea a face și înzestrările și reparațiile necesare la edificiile care din aceste motive, sunt în suferință.

XII. Contenciosul județean.

Acest serviciu funcționează sub conducerea d-lui. Dr. Ioan Lazăr, avocat, jurist-consultul județului și a dezvoltat în cursul anului 1932 următoarea activitate. A pus în curgere acțiune pentru evacuarea imobilului din Suburbiul de Jos, proprietatea județului, contra d-lui. Prim-pretor Traian Șimon, sub numărul C.II. 595/1933, la judecătoria mixtă, care proces s-a terminat cu tranzacția încheiată în 8 martie 1933, în conformitate cu raportul special de la nr. 14.682/1932/pref. A reprezentat prefectura județului în procesul de contencios administrativ înaintea Curții de Apel Cluj, pus în curgere de d-l. Dumitru Nacu, fost primar în Năsăud, pentru anularea dizolvării consiliului comunal Năsăud și pentru desdăunare de 50.060 lei, sub nr. CI. 112/1930. Acest proces s-a terminat prin sentința pronunțată în 22 aprilie 1932, prin care s-a respins acțiunea în contencios făcută de reclamant ca nefondată și tardivă. Această sentință a rămas definitivă. A reprezentat în circa 35 procese, singuraticile comune politice din județ; aceste procese, în parte, au avut caracter penal, în legătură cu desdăunarea civilă, în parte, au fost procese civile, cu substrat patrimonial.

În fine, a dat 311 opinii juridice în diferite cauze administrative, de contabilitate publică și a serviciului județean, cu caracter și latură juridică, ținându-se cu deosebire precizarea soluțiilor date pentru încunjurarea litigiilor și prevenirea proceselor, apărându-se și bine precizându-se interesele juridice ale județului și ale comunelor.

XIII. Serviciul tehnic al drumurilor și construcțiilor.

Funcționează sub conducerea d-lui. Inginer Friedric Kelp. În ce privește organizarea acestui serviciu și activitatea în cursul anului 1932, arătăm următoarele:

Personalul. Serviciul Tehnic Județean s-a compus în anul 1932 din următorul personal tehnic și administrativ:

I. *Serviciul central.* 1. 1 șef de serviciu; 2. 1 arhitect conducător; 3. 1 ajutor contabil; 4. 2 impiegate; 5. 1 servitor.

II. *Serviciul exterior.* 1. 7 picheri; 2. 79 cantonieri, la început și 74 cantonieri la sfârșitul anului. Din ce reiese că personalul a fost redus față de anul 1931, cu 1 conducător, 1 contabil, 1 șofer, 1 picher și 8 cantonieri.

Șosele și poduri. Serviciul Tehnic Județean a administrat drumurile județene și vicinale și anume:

1. drumuri județene: 200,903 km;

2. drumuri vicinale: 377,014 km.

Total: 578,014 km.

Starea drumurilor județene este:

bună: 47,800 km;

mediocră: 80,355 km;

rea: 72,748 km.

Starea drumurilor vicinale este:

bună: 57,875 km;

mediocră: 173,132 km;

rea: 141,507 km;

terasament: 4,600 km;

Total: 377,114 km.

Adică din întinderea totală a drumurilor județene și vicinale, circa 18,4% sunt drumuri bune, 44% drumuri mediocre, 36,6% drumuri rele.

La finea anului 1932 drumurile județene și vicinale ale județului erau prevăzute cu 1.670 poduri, cu lungimea totală de 7.526,10 km.

A. Din care poduri sunt construite în mod definitiv (beton fier și zidărie):

a. pe șoselele județene:	71 poduri, cu lungime de	312,10 km;
pe șoselele județene:	282 tuburi, cu lungime de	2027,60 km;
b. pe șoselele vicinale:	106 poduri, cu lungime de	262,65 km;
pe șoselele vicinale:	441 tuburi, cu lungime de	2612,10 km.
total:		5.214,45 km.

B. În mod provizoriu (lemn), cu infra-construcție de zidărie, beton sau lemn:

a. pe șoselele județene:	203 poduri, în lungime de	826,30 km;
b. pe șoselele vicinale:	1.670 poduri, în lungime de	7.526,10 km.

Din această reiese că 70% din lungimea podurilor este construită în mod definitiv, din beton, fier sau zidărie, iar 30%, din lemn, în mod provizoriu.

A. Starea podurilor definitiv construite.

poduri județene:	53 bune, 15 mediocre, 3 rele =	71 total;
tuburi județene:	205 bune, 32 mediocre, 45 rele =	282 total;
poduri vicinale:	68 bune, 27 mediocre, 11 rele =	106 total;
tuburi vicinale:	314 bune, 73 mediocre, 54 rele =	441 total.
total:	640 bune, 147 mediocre, 113 rele =	900 total.

B. Starea podurilor provizorii.

Din numărul total al podurilor, sunt 42,2% în stare bună, 19,1% în stare mediocră, 38,5% în stare rea.

Pentru întreținerea modestă a unui kilometru de drum de felul drumurilor noastre, macadamizate cu pietriș slab și cu poduri construite în cea mai mare parte din lemn, sunt necesari:

a. pentru pietriș, socotind anual 50 m ³ cu prețul mediu de 180 lei,	9.000 lei;
b. pentru poduri:	10.000 lei;
c. apărări, surpări, pagube de apă, regulări:	1.000 lei;
total:	20.000 lei.

Prin urmare, suma necesară pentru întreținerea celor 578,014 km. de șosea a județului Năsăud va fi de 11.560.280 lei.

Față de această sumă, s-a aprobat în bugetul județului pe anul 1932:

la art. 46:	100.000 lei;
la art. 62:	500.000 lei,
la art. 63:	2.000.000 lei;
la art. 87:	203.738 lei.
total:	2.803.738 lei.

Suma totală a bugetului aprobat este de 5.789.068 lei, a cheltuieli ordinare și de 203.738 lei la cheltuieli extraordinare, în total 5.992.806 lei.

Suma totală ordonanțată este pentru personalu-administrație, casa pensiilor, de 2.724.568 lei.

Pentru lucrări rămase neplătite din anul 1931 și executate pe bani în anul 1932, 534.070 lei.

Din această comparație reiese starea financiară faptică care face imposibilă restabilirea podurilor și drumurilor.

Văzând încasările slabe la fondul drumurilor și mai ales, stagnarea totală a încasărilor restanțelor pe anii 1925-1929, adică împrumuturi făcute pe baza legii drumurilor din 1890, Delegația Consiliului Județean a aprobat cu decizia nr. 8.526/609 pref. 1931, încasarea acestor restanțe prin lucru în natură. Acestui fapt i se poate mulțumi majoritatea lucrărilor executate în anul 1932.

Lucrări executate.

Lucrările executate în anul 1932 se împart în două categorii:

A. Lucrări executate pe bani;

B. Lucrări executate prin lucru în natură a restanțierilor pe anii 1925-1929.

A. *Lucrările executate pe bani din exercițiul 1932 pentru care s-a eliberat ordin de plată sunt:*

a. de la art. 87.

repararea altor 13 poduri, în sumă totală de 201.986 lei.

b. de la art. 63.

repararea altor 5 poduri, în sumă totală de 33.140 lei.

c. de la art. 62.

diferite lucrări de întreținere, în sumă totală de 40.388 lei.

Pentru completarea acestei evidențe observăm că s-au plătit de la art. 93, lucrări executate în anul 1931, rămase neplătite, în valoare de 258.556 lei.

B. *Lucrări executate prin lucru în natură a restanțierilor pe anii 1925-1929.*

Restanțierii au executat pe șoselele județene și vicinale diferite lucrări de întreținere și reparare în sumă totală de 1.646.584 lei.

Recapitulație.

A. Lucrări executate pe bani: 274.514 lei;

B. Lucrări executate prin lucru în natură a restanțierilor pe anii 1925-1929: 1.646.584 lei;

total general, 1.922.098 lei.

Lucrări executate prin cantonieri.

Activitatea cantonierilor serviciului s-a întins asupra următoarelor lucrări:

a. Lucrări curente.

Tăierea gheții la torente, curățirea zăpezii căzute în anul 1932 în cantități excepțional de mari, de pe poduri, de pe semnele kilometrice și hectometrice și din șanțurile șoselelor, deschiderea circulației întrerupte prin viscol, facerea scursurilor necesare pentru scurgerea apei de pe corpul șoselelor, tăiatul măcăcinilor de pe șanțuri, reparări mici la poduri și podețe, plantarea răchișilor și a 50.000 bucăți salcâmi, curățitul merilor de pe lângă șosele și îngrijirea arborilor fructiferi, plantați în anii 1930 și 1931, împrăștierea pietrișului furnizat pe șosele.

b. Săparea a 53.255 m.l de șanț;

c. Supravegherea și îndrumarea restanțierilor pe anii 1925-1929, care s-au achitat de datorie prin lucru în natură.

Plantații.

Neîncasarea numerarului necesar a adus cu sine că, în anul curent nu am putut continua plantarea șoselelor cu arbori fructiferi, începută în anii 1930-1931.

Singura plantație executată a fost, așezarea a 50.000 puieți de salcâm și a 70.000 puieți de răchiși pe terenuri sterpe, în torenți și pe sectoarele amenințate de apă, situate lângă șoselele județene și vicinale. Salcâmii au fost cumpărați de la Direcția Regională Silvică Bistrița.

Pagubele cauzate de ape.

Cantitatea enormă de zăpadă în iarna anului 1931-1932 a provocat, cu ocazia topirii zăpezii, în luna aprilie, puhoai extraordinare, care au produs pagube în valoare de 965.000 lei.

Cantoanele județene.

Lângă drumurile județene avem 4 cantonieri și anume:

1. 1 canton din lemn, la km. 19.674 a șoselei Bistrița-Năsăud, care se află în stare de locuit.

2. 1 canton din lemn, la km. 26+620 a șoselei Salva-Cârlibaba, care a fost demontat, fiind putred și amenințată să se dărâme. Reconstituirea lui de prezent nu se arată necesară.

3. 1 canton din lemn, la km. 63+760 a șoselei Salva-Cârlibaba, care se află în stare nelocuibilă. Reconstituirea lui în primăvara anului 1933 este imperios necesară.

4. 1 canton din lemn, la km. 74+55 (Rotunda) a șoselei Salva-Cârlibaba, în stare deteriorată. Adaptarea lui în anul 1933 este strict necesară.

Observații finale.

Circulația pe șoselele județene și vicinale s-a îmbunătățit în unele locuri simțitor, s-a degradat însă în alte locuri, prin putrezirea podurilor din lemn, prin degradarea sectoarelor șoselelor rămase neîmpietruite și prin puhoiuri, astfel că starea generală a drumurilor noastre este oglinda crizei economice din ultimii ani și este în general, slabă și necorespunzătoare circulației ce se desfășoară pe șosele.

Privind în viitor însă, situația drumurilor se prezintă de tot tristă. Prin legea nouă a drumurilor din 1932 s-au redus cotele adiționale în așa mod, că sumele rezultate din încasarea acestor cote, vor fi de ajuns numai pentru personalul de întreținere.

Restanțele la fondul drumurilor, încasate în anul 1932 prin lucru în natură, din care s-au executat majoritatea lucrărilor, vor dispărea și nu vom avea în anul 1933 mijloacele bănești sau brațe pentru lucru în natură a locuitorilor, pentru a întreține șoselele județene.

Introducerea legii noi a drumurilor.

Comisia interimară a fixat, pe baza art. 45 și 47 din legea nouă a drumurilor, rețeaua nouă a drumurilor județene cu decizia nr. 8.442/pref/1932. Decizia comisiei însă, a fost atacată de unele primării astfel că, încă nu este definitivă rețeaua șoselelor județene, până după aprobarea ei din partea Ministerului Lucrărilor Publice, care va judeca și apelurile intrate.

XIV. Activitatea agricolă și economică a județului. Activitatea Serviciului Agricol Județean.

1. *Agricultura.* Serviciul Agricol, prin organele sale și ale Camerei de Agricultură, prin mijloacele ce le-au stat la îndemână, au căutat să intensifice însămânțările de primăvară, prin distribuirea de semințe, precum și prin o vie propagandă pe teren printre săteni, ceea ce a avut ca rezultat următoarele diferențe de suprafețe, comparate cu anul precedent:

1931			1932		
s-au însămânțat			s-au însămânțat		
grâu	ha	1.385	grâu	ha	3.003
secară		24	secară		60
orz		875	orz		1.200
ovăz		6.850	ovăz		8.550
porumb		6.900	porumb		12.400
cartofi		446	cartofi		580
fasole		90	fasole		130

Prin sporirea însămânțărilor s-a avut ca rezultat și următoarele producții medii pe hectar, față de anul precedent:

1931			1932		
la grâu	kg	750	la grâu	kg	950
la secară		900	la secară		1.300
la orz		1.000	la orz		1.100

2. *Pomologie.* Serviciul Agricol cu organele sale și ale Camerei, prin o vie propagandă desfășurată printre săteni a constituit în 6 centre ale județului, 6 asociații pomicole, cu un număr total de 269 membrii, cărora li s-au distribuit 10.000 de pomi fructiferi. Pomii s-au plantat de săteni cu concursul specialiștilor Serviciului Agricol și al Camerei, în condițiile cele mai bune, ceea ce a făcut ca la un număr de 10.000 de pomi procentul ce nu s-a prins să fie de numai 0,4, care și aceștia se datorează numai faptului că au fost neglijați de cultivatori, imediat după plantare.

În tot cursul anului, cei 10.000 de pomi au fost repartizați spre îngrijire și supraveghere specialiștilor Serviciului Agricol și al Camerei de Agricultură, care cu sprijinul acordat de Cameră, i-a tratat cu diferite insecticide contra bolilor criptogamice contractate de parte din ei, precum și contra diferitelor insecte parazitare ce-i atacau. Astfel că astăzi pomii se găsesc prinși cu toții și în putere de a continua creșterea pentru dezvoltarea lor.

Felul cum Serviciul Agricol a înțeles de a acționa în această direcție și-a atras mulțumirea Ministerului de Agricultură și Domenii, căci după cum reiese din ordinul nr. 22.091/1932, însușindu-ne programul nostru în totul, l-a dat de exemplu tuturor serviciilor agricole din țară.

3. *Viticultura.* În această direcție Serviciul Agricol a ținut conferințe sătenilor din centrele viticole Heidendorf, Lechința, Vermeș, Sângeorzul-Nou, în sensul constituirii lor în asociații viticole, având ca bază legea de preferință acordată asociațiilor agricole. Tot în această direcție, avându-se în vedere drepturile acordate prin legea plantărilor noi de vii, s-a întocmit în centrele viticole din județul nostru statistica viilor și a producției de vin. Prin aceasta se urmărește de a se crea regiuni unde să se cultive anumite soiuri de struguri de masă sau vin.

4. *Cooperația*. S-au ținut conferințe și dat sfaturi sătenilor, îndemnându-i de a-și îndrepta ochii spre cooperație, singurul mijloc de scăpare astăzi din impasul crizei agricole, cunoscut fiind proverbul românesc că „unde-i unul, nu-i puterea unde-s doi, puterea crește, la nevoi mereu sporește”.

5. *Avicultura*. Serviciul Agricol cu organele dale și ale Camerei de Agricultură a desfășurat în diferite centre din județ conferințe și sfaturi însoțite de demonstrații practice pe teren din diferite ramuri ale agriculturii, prin experiențe făcute în fața sătenilor cu diferite mașini și instrumente agricole, altoiri de pomi fructiferi, demonstrații de deparazitare a pomilor de inamicii ce-i atacă, precum și ținerea cursurilor de popularizare în pomologie, cursuri ce s-au ținut în diferite centre ale județului cu elevii școlilor primare

Prin acțiunea desfășurată de Serviciul Agricol printre gospodarii din județ, s-a putut organiza și participa și județul nostru cu produsele sale la expoziția din București și Cluj, unde au fost premiați mai mulți gospodari cu medalii de aur și argint.

7. *Controlul și executarea legii valorificării cerealelor*. În vederea executării acestei legi de către Serviciul Agricol prin organele sale, a făcut 221 inspecții la brutăriile din județ, dând astfel posibilitatea statului ca să realizeze până la 31 decembrie 1932 suma de 852.915 lei din timbrul grâului, aplicat pe pâine și 109.965 lei din impozitul lunar (taxa forfetară). În cursul anului s-au dresat 24 procese-verbale de contravenție, în valoare totală de 151.000 lei.

8. *Reforma Agrară. Exproprierea*. În județul nostru au fost atinse de expropriere 219 moșii, reprezentând suprafața de 34.531 jug. 1192 stj², din care 3 moșii în suprafață de 135 jug. 1015 stj² se găsesc în curs de judecată la diferite instanțe.

Împroprietărirea. Totalul celor înscrisi la împroprietărare în județul nostru, fără voluntari, se ridică la 10.226. Din aceștia, au fost împroprietăriți 3.055, pe o suprafață de 4.838 jug. 1.241 stj². S-a distribuit comunelor pentru izlaz comunal, suprafața de 14.059 jug. 383 stj². S-a distribuit pentru vetre de sat, suprafața de 294 jug. 1.299 stj². Pentru întregirea pădurilor comunale s-a distribuit o suprafață de 11.773 jug. 530 stj². Pentru diferite instituții de interes obștesc s-a atribuit o suprafață de 3.358 jug. 103 stj². Pentru embaticuri s-a distribuit o suprafață de 104 jug. 55 stj². Pentru drumuri, o suprafață de 24 jug. 581 stj². Neproductiv, o suprafață de 30 jug. 200 stj². În arendă, o suprafață de 52 jug. 132 stj². Din 219 moșii expropriate, în suprafață de 34.531 jug. 1192 stj², s-au măsurat 122 de moșii, în suprafață de 27.887 jug. 211 stj². S-au parcelat 76 moșii reprezentând suprafața de 16.644 jug. 981 stj². Se găsesc nemăsurate, 97 de moșii.

Lichidarea financiară. S-au întocmit referate de plată la 73 proprietăți, reprezentând suprafața de 20.965 jug. 1229 stj², pentru care Statul a consemnat pe seama proprietarilor suma de 13.177.782 lei, 26 bani și 10 proprietăți cu referate de 80%, pentru suma de 901.448 lei.

Debitare. Pentru acoperirea sumei rambursate de stat s-au dat în debit 2.886 îndeptățiți, pentru suprafața de 3.261 jug. 1180 stj², cu suma de 4.970.553 lei și 22 bani.

9. *Administrarea izlazurilor comunale*. În județul nostru se găsesc pășuni comunale în 102 comune, reprezentând o suprafață totală de 65.952 ha.

În urma acțiunii desfășurate de Serviciul Agricol prin organele sale, aceste pășuni, care în trecut nu se foloseau decât ca locuri de plimbare a vitelor, astăzi, prin măsurile ce s-au luat de an, aceste pășuni sunt adevărate câmpuri de întreținere a vitelor, cunoscut fiind că ocupația de căpetenie din județul nostru o formează creșterea vitelor.

În cursul anului s-au curățit de tufe, măcăcini și spini și pus deci, în valoare, o suprafață de 485 jug; s-au consolidat terenurile degradate pe o suprafață de 35 ha., s-a reparat, construit și pus în situație de a fi utilizate, 58 adăpători și fântâni. S-au grăpat și distrus mușchiul ce împiedică dezvoltarea ierbii de pe o suprafață de 936 ha. S-au altoit și reîntinerit 4.800 pomi sălbatici. S-a drenat și îndiguit terenul expus inundațiilor pe o suprafață de 100 ha. S-au cultivat cu plante furajere 30 ha, necesare întreținerii reproducătorilor de prăsilă ai comunelor. În cursul anului s-au introdus în pășune următoarele vite: 32.100 vite cornute, 9.866 cabaline, 123.014 ovine, 3.206 porcine.

De modul cum au înțeles și înțeleg organele de execuție buna întreținere a pășunilor care au ca rezultat hrănirea stocului de vite existent, care fiind bine întreținute în pășunile bune au dat dovada gospodarilor că imediat au putut fi vândute cu prețuri foarte atunci când s-au prezentat în târgurile locale. Cunoscut fiind că ocupația de căpetenie a gospodarilor din județul nostru este creșterea vitelor, trebuie să ne îndreptăm ochii în această direcție, de a face ca aceste terenuri să producă cât mai mult și să fie cât mai de folos întreținerii vitelor.

10. *Oficiul de informații.* Pe lângă Serviciul Agricol s-a pus la dispoziția cetățenilor un serviciu de informații care are ca scop de a veni în ajutorul plugarilor noștri cu ori ce informații și sfaturi ce-i interesează în legătură cu agricultura, pomicultura, viticultura, și pentru a se vedea roadele ce dă, acest Serviciu Agricol județean ne-a pus la dispoziție adresa din 3 martie a.c. a Casei de Păstrare din Timișoara.

11. *Serviciul Statistic.* Tot pe lângă Serviciul Agricol se găsește Serviciul Statistic Agricol, care întocmește și concentrează toate datele ce interesează agricultura și anexele din județul nostru; el are de scop ca să scoată în evidență an de an, progresele fiecărei ramuri a agriculturii din județul nostru și a metodelor ce trebuie aplicate în viitor.

XV. Situația sanitară a județului și activitatea Serviciului Sanitar județean.

Pentru o mai bună înțelegere a activității dezvoltate de Serviciul Sanitar județean de sub conducerea domnului medic-principal dr. Iulian Chitul, trimitem înaintea o scurtă expunere a condițiilor geografice, economice, administrative, în cadrul cărora s-a desfășurat această activitate.

Județul Năsăud, din punct de vedere sanitar, este împărțit în două plăși sanitare și în 12 circumscripții sanitare rurale și 1 circumscripție sanitară urbană. Populația are stare materială destul de bună, locuințele sunt igienice, iar alimentația este substanțială, pâine, lapte cu derivatele lui, carne, slănină, zarzavaturi și legume, dar mai ales multă mămăligă. Îmbrăcămintea populației este igienică și corespunzătoare anotimpului - cu excepția pălăriilor, căciulilor și a materialelor de opinci - sunt produsul industriei casnice exercitate de femeile țărânci. Climatul, mai ales între munți și văile lor este dulce, având o temperatură între - 25° C și + 30° C.

Stațiuni balneare și climatice. În județul Năsăud, la altitudine de la 500-1.000 m, țâșnesc mai multe izvoare cu apă minerală. Unele dintre ele sunt bine cunoscute nu numai în țară, dar chiar în străinătate. Astfel, stațiunea „Hebe” din comuna Sângeorz-Băi, cu izvoarele sale abundente alcalino-muriatice, cu efect vindecător în maladiile tubului digestiv și respirator, cu climatul sub-alpin bine-făcător celor anemiați și limfatici, este bine apreciat de cei mai buni balneologi și capacități medicale din țară și străinătate.

Stațiunea balneo-climaterică din Valea Vinului (Principesa Elena), cu climatul său de munte, aerul plin de ozon și curat, izvorul de apă minerală cu conținut feruginos, este în număr mare vizitată de bolnavi care necesită un tratament cu aer de munte. Izvoarele cu apă minerală din comuna Parva, care se pun în comerț sub denumirea de „Carpathia”, conținând mult lithiu, este bine apreciată de bolnavii de boli urogenitale, iar cea din Anieș, este o apă alcalină gazoasă foarte plăcută la gust, întrebuințată și ca borviz de masă.

Stațiunea climaterică Colibița, la o altitudine de 800 m., total ferită de vânturi și curenți, cu aerul plin de mi-resme și ozon, cu o situație geografică norocoasă, este bine cercetată de mulți vizitatori, chiar și din străinătate.

Mai multe comune așezate la poalele muntelui, mai ales pe declinul lor, cum sunt Ilva-Mare, Leșu, Mureșeni-Bârgăului, Șanț, Bichigiu, și mai ales cătunul Dornișoara, încă se pot privi ca stațiuni climaterice, întrunind aceleași calități.

Activitatea medicilor. Fiecare circumscripție sanitară își are titularul său. Mișcarea în personalul medical a fost numai în circumscripția sanitară Șieu, devenind vacantă această circumscripție prin decesul harnicului și distinsului medic de circumscripție, dr. Constantin Titieni; în locul d-sale. a fost numit domnul doctor Artene Mihăilaș.

Medicii de circumscripție au dezvoltat a activitate demnă de toată lauda. Tot la două săptămâni au făcut câte o deplasare oficială în fiecare comună aparținătoare circumscripției. La aceste deplasări au examinat și controlat tot ce se poate pune în legătură cu salubritatea și igiena publică.

Medicul primar de județ a controlat în repetate rânduri activitatea medicilor de circumscripție și a constatat la fiecare zel, năzuință și conștiinciozitate în desfășurarea serviciului. Amintim că în decursul acestui an, d.-l. dr. Ioan Pzona a urmat cursul de igienă la Universitatea din Cluj. A fost substituit prin domnul dr. Carol Schottel, astfel că serviciul circumscripției nu a avut de suferit.

În decursul anului medicii de circumscripție au ținut conferințe la înțelesul poporului din domeniul igienei, combaterea bolilor contagioase, alcoolism, alimentația și îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, aproape în fiecare comună, iar acolo unde s-au ivit boli infecto-contagioase, s-au ținut conferințe despre combaterea acestei boli. De asemenea, și domnul medic primar a ținut aproape în fiecare comună unde au fost cazuri de boli infecțioase, conferințe populare cu suget¹⁶ din combaterea respectivei boli și urmările față de cei care contravin la dispozițiile luate de profilaxie.

---

16 Subiect.

Poporul nostru din comunele rurale are foarte puține cunoștințe din ale igienei, din această cauză, conferințele populare sunt de o mare însemnătate pentru că, luminând poporul în cele ce-l privesc, cu cunoștințele necesare lui din știința igienei și profilaxia bolilor infecto-contagioase, se contribuie mult la asanarea și evoluția spre bine a serviciului sanitar rural.

Medicii de circumscripție au tratat în mod absolut gratuit, nu numai pe cei săraci din comunele lor, dând acestora în total, 5.103 consultații, dar au tratat și examinat în mod gratuit și pe elevii școlilor, precum pe aproape întreaga populație rurală năpăstuită de greutățile ce le-a adus criza generală economico-financiară.

Medicii de circumscripție au eliberat 418 certificate medicale pentru constatarea sănătății și 649 certificate medico-legale. Reclamații contra medicilor de circumscripție nu au fost înaintate, abstrăgând de unele întârzieri în trimiterea tabelor și nepriceperea în redactarea lor, precum a rapoartelor, medicii de circumscripție au îndeplinit serviciul lor în mod satisfăcător. Mai ales s-a observat zel și conștiinciozitate atunci când era vorba de combaterea bolilor infecto-contagioase.

Farmaciile. În județ sunt în total, 15 farmacii, și anume, 9 în comunele rurale, iar 6 în orașul Bistrița, reședință de județ. În decursul anului a primit dreptul personal de farmacie în orașul Năsăud domnul Gheorghe Druga, prin înaltul Decret regal nr. 1.366/1932, publicat în Monitorul Oficial nr. 95/21 aprilie 1932. Numărul licențiaților în farmacie, cu dreptul de diriginte sunt în serviciu 18 inși, cu examen terocinial sunt în total 2, precum 7 elevi.

Farmaciile au fost în decursul anului controlate de către comisia județeană pentru controlul farmaciilor, precum și de medicul primar, în repetate rânduri. Diriginții farmaciilor din acest județ, sunt toți specialiști distinși, bucurându-se de toată încrederea, atât a publicului, cât și a corporației medicale. Toți se supun legilor și ordinelor, în ceea ce privește taxarea medicamentelor, cât și respectarea orelor de serviciu și de repaus. Nu s-a înaintat acestui serviciu nici o reclamație față de farmaciile din județ.

Agenții sanitari. În județ sunt în total, 7 agenți sanitari, împărțiți la 6 circumscripții rurale și o circumscripție urbană. Șefii lor ierarhici, fiind medicii de circumscripție, primesc ordinele de la ei și sunt controlați în funcțiile ce îndeplinesc ce către medicul de circumscripție. În poliția sanitară, ei sunt de o valoare reală, mai ales în combaterea bolilor infecto-contagioase. Ar fi în interesul bunului mers al serviciului sanitar rural, când și celelalte circumscripții ar avea cel puțin câte un agent sanitar.

Surori de ocrotire. Surori de ocrotire sunt în județ 6, și anume, 4 în comune rurale, una, în comuna urbană Năsăud și una în orașul de reședință din județ. Acestea, cu începerea anului 1932, stau în subordinea medicului de circumscripție.

Moășele. În județ sunt evidențiate 90 moășe cu diplomă, din acestea, sunt repartizate în orașul Bistrița, 14, în comuna urbană Năsăud, 2, iar restul, în comunele rurale. Sunt 18 comune în care nu sunt moășe diplomate, acestea sunt următoarele: Mureșeni-Bârgăului, Poiana-Ilvei, Budacul de Sus, Chintelnic, Romuli, Sebiș, Ruștior, Lunca, Ardan, Șoimuș, Mărișelu, Măgurele, Bârla, Runc, Prislop, Blăjenii de Jos, Blăjenii de Sus, Caila. În bugetele acestor comune nu este prevăzută nici o sumă pentru moășe, sunt comune sărace, care s-au însoțit 2, chiar 3 și 4, ca să întrețină o moășă.

În general, se simte lipsa moășelor cu diplomă; moășele care azi funcționează sunt aproape toate femeile bătrâne, unele din ele chiar ne-apte pentru acest serviciu greu. Nu este nădejde de o creștere a numărului moășelor cu diplomă, deoarece această carieră a încetat de a fi rentabilă, pe de o parte, din cauza duratei prea lungi a cursului de pregătire și a cheltuielilor împreunate cu acesta, pe de altă parte, din cauza mizerabilei salarizări a moășelor, o dată angajate, și a șicanelor la care sunt expuse din partea autorităților comunale. Nici până azi nu se respectă art. 222 din legea sanitară și de ocrotire din 1930.

În aceste condiții, se poate ușor întâmpla că, în viitorul apropiat, comunele rurale să nu mai aibă moășe cu diplomă ca funcționare, singura măsură preventivă contra acestui dezastru ar fi reducerea duratei cursului de moșit de la 2 ani la 6 luni sau cel mult 1 an, asigurarea moășelor cu o leafă din care să poată trăi, precum și condiția ca acestea să fie numite și să stea sub contorul și la ordinele forurilor sanitare locale. Reclamații contra funcționării moășelor nu s-au înaintat acestui serviciu. Moășele sunt salarizate de comune. Moășele au asistat la 3.025 nașteri, din care 7 au fost generale.

Necroscopii. În comunele rurale unde nu este un medic, constatarea deceselor le face necroscopul calificat. Acestea sunt rămași din vechea administrație maghiară și sunt foarte utili. Se recrutează din oameni cinștiți și cu carte: învățători, notari în pensiuie, care urmează un curs dat de medicul de circumscripție în mod gratuit, după care depun un examen, în prezența medicului primar de județ. La acest curs, candidatul este instruit la semnele morții naturale, precum și la acelea produse din oarecare violență, apoi semnele morții aparente, redactarea certificatelor, rapoartele ce sunt a se înainta la cadavrele aflate și la moarte prin boli infecțioase con-

tagioase. Necroscopii nu au leafă satorită de comună, primesc de la familia în stare mai bună, o remunerație neînsemnată.

Biroul Serviciului Sanitar Județean. Personalul administrativ al Serviciului Sanitar se compune din un șef de birou, un secretar, o impiegată și un om de serviciu. În decursul anului s-au înregistrat la acest serviciu 3.910 acte, toate rezolvate.

Consiliul de igienă și de ocrotire. În decursul anului au intrat la Consiliul de igienă 720 de acte, din care au fost 170 cereri pentru punerea în funcțiune a diferitelor stabilimente industriale și comerciale. Toate aceste cereri s-au rezolvat în 5 ședințe plenare, ținute în decursul anului.

Contenciosul. În general, s-au săvârșit puține contravenții la legea sanitară. S-au dictat în total 48 de amenzi, din care au rămas definitive 17. Sunt sub apel 31.

Ajungându-se la cunoștință că populația din Bistrița și jur, în mod consecvent pune în comerț lapte falsificat prin aceea că iau grăsimea, așa numita „tundere”, precum și prin aceea că adaugă apă la lapte, s-au ordonat oficiului sanitar orășenesc să examineze laptele, atât cel expus în piață la vânzare de către particulari, cât și laptele ce-l furnizează unii din țărani orașului, familiilor. Cu ocazia acestui control, s-au constatat și sancționat 48 de cazuri de contravenții.

Starea fondului sanitar județean și comunal. Acest fond a luat ființă cu punerea în aplicare a legii sanitare și de ocrotire din 1930. Fondul se cifrează la sfârșitul anului 1932, la suma de 90.956 lei. Această sumă rezultă în mare parte din taxele ce s-au încasat de la diferite stabilimente industriale și comerciale.

Nu este nădejde că acest fond se va majora în mod simțitor, deoarece județul și comunele nu se supun dispozițiilor art. 528 din legea sanitară și de ocrotire din 1930 și nu contribuie la acest fond cu subvențiile lor luate de la buget, din cauza grelei situații financiare și economice în care se găesc.

De la crearea acestui fond până în prezent, nu s-a cheltuit nici un ban pentru nici un scop, deoarece fondul a fost prea mic și neîndestulător, iar cheltuielile prevăzute la art. 529, deși în mod sărăcăcios, dar au fost suportate de particulari, județ, oraș și comună.

Igiena școlilor și școlarilor. Școlile din județ, în marea majoritate sunt clădite din material solid, au cubajul necesar și sunt salubru întreținute. Au fost controlate de către medicii de circumscripție cel puțin o dată pe lună, precum în decursul anului și de către medicul-primar. Cu ocazia acestor inspecții, au fost examinați și elevii. Aceștia se prezintă în general în condiții bune, atât ce privește curățenia corpului, cât și îmbrăcămintea și hrana.

Boli epidemice între elevi nu s-au înregistrat. Bolile intercurente de care au suferit în mod sporadic uni din elevi au fost următoarele: bronșite, gripă, diaree, eccema migdalite și gastrite, apoi scabie și conjunctivită.

Stabilimente industriale și comerciale. Toate stabilimentele industriale și comerciale au fost controlate în fiecare lună de către medicii de circumscripție. Toate constatările aflate la aceste inspecții le-au indus în o condică de inspecție oficială, ce se află la fiecare stabiliment industrial și comercial, astfel, activitatea medicilor de circumscripție, ori și când poate fi controlată. Cele mai multe industrii și stabilimente comerciale au avizul favorabil al Consiliului de igienă și ocrotire. Întreg personalul care deservește alimente și băuturi a fost examinat din punct de vedere sanitar în decursul anului, în repetate rânduri. Abaterile de la igienă și salubritate au fost în mod binevoitor sistate și eliminate. Astfel că acestea se prezintă în condiții bune de igienă și salubritate.

Ambulatoriul policlinic din Bistrița și Năsăud. În aceste ambulatorii s-au tratat în mod gratuit, pe lângă alte boli inter-cutanate, mai ales boli venerice și tuberculoza. În ambulatoriul policlinic din Bistrița s-au tratat următoarele boli:

1. *Tuberculoza* din orașul Bistrița: 11 bărbați și 16 femei, din care s-au vindecat sau ameliorat 9 bărbați și 15 femei și astfel, rămân pentru anul 1933, 2 bărbați și 1 femeie în tratament;

2. *Tuberculoza* din județul Năsăud: 25 de bărbați și 71 femei, în total 96, din care s-au vindecat sau ameliorat starea, 23 de bărbați, 66 femei, rămân în tratamentul anului 1933, 2 bărbați și 5 femei;

3. *Sifilis* în orașul Bistrița: 36 bărbați, 14 femei, vindecați, 31 bărbați, 13 femei, rămași în anul 1933, 2 bărbați și 5 femei;

4. *Sifilis* în județul Năsăud: 57 bărbați și 67 femei, s-au vindecat 51 bărbați și 58 femei, rămași pe anul 1933, 6 bărbați și 9 femei;

5. *Blenoragie* în orașul Bistrița: 14 bărbați, 6 femei, s-au vindecat toți;

6. *Blenoragie* în județul Năsăud: 14 bărbați și 4 femei, s-au vindecat 13 bărbați și 4 femei, a rămas 1 bărbat.

Ambulatoriul policlinic din Bistrița a examinat prostituatele în fiecare săptămână de 3 ori. Numărul prostituatelor a fost 53, la care s-au constatat în decursul anului 1933, 77 cazuri de îmbolnăviri, cele mai multe, 62, de blenoragie și s-au internat în spitalul județean din Bistrița. S-au administrat la sifilitici 787 de doze neosalvarsan și

1.100 injecții cu mercur. S-a făcut reacția wasermann în 120 de cazuri. Tot ambulatorul policlinic a dat consultații în 674 de cazuri, la 342 femei suferinde de diferite boli și la 188 copii. Acest ambulator este condus de domnul Ernst Lang, cu multă pricepere și conștiinciozitate. Ambulatorul este întreținut de către oraș și județ, iar medicul își primește salariul de la stat.

Ambulatorul policlinic din Năsăud este condus de d-l. dr. Teofil Tanco, a avut în tratament următoarele boli:

1. *Tuberculoză*, 22 bărbați și 26 femei, s-au vindecat sau li s-a ameliorat starea, 16 bărbați și 17 femei, rămași în tratament pe anul 1933, 6 bărbați și 5 femei. Are 8 tuberculoși cu fiecare deschise.

2. *Sifilis*, 65 bărbați și 65 femei, s-au vindecat sau li s-a ameliorat starea, 48 bărbați și 46 femei, rămași 17 bărbați și 19 femei.

3. *Blenoragie*, 5 femei și 7 bărbați, s-au vindecat toți.

A făcut vizita prostituatelor în fiecare săptămână de 3 ori. Prostituatele care veneau regulat la vizită erau 13. Din acestea, s-au îmbolnăvit 2 cu blenoragie și au fost date pentru tratament și izolare spitalului județean din Bistrița.

Spitalul public județean. În județ se află numai acest singur spital. Aici se fac izolarile și tratamentul bolilor contagioase, precum și operațiunile de către medicul primar director al spitalului, dr. Maximilian Hedrich, asistat de către medicul secundar dr. Ionel Scridon.

Au fost în total, în cursul anului, în tratament, 881 bolnavi, din care s-au vindecat 587. s-au depărtat din spital în stare ameliorată 188 și au decedat 50 inși. Din cei operați, s-au vindecat 201, au decedat 6 inși iar 5 s-au depărtat în stare ameliorată.

Vaccinări și revaccinări. Vaccinările și revaccinările contra variolei s-au făcut în lunile mai și iunie, deoarece populația acestui județ este obișnuită în acest timp a se prezenta pentru vaccinare sunt înscriși la catagrafia anului 1932, la vaccinare, 3.614, iar la revaccinare, 3.182; din aceștia s-au prezentat la vaccinări 3.297, iar la revaccinări, 2.722; din cei înscriși au fost amânați de la vaccinare 101, din diferite cauze și, asemenea, de la revaccinare, 52, nu s-au prezentat la vaccinare 86, iar la revaccinare, 138. Numărul acesta mare al copiilor sustrași de la vaccinări ne arată că pe lângă toată stăruința depusă în această privință, chemarea părinților și concursul administrației rurale, nu a fost chiar la culme, zace în aceea că multe comune sunt de munte și astfel, casele răsfirate, unele chiar la zeci de kilometri, astfel prezentarea copiilor punctuos, la timp, de sine se înțelege, a fost anevoioasă.

În orașul Bistrița sunt induși în cartagrafia anului 1932, la vaccinare, 278, iar la revaccinare, 308; din aceștia, s-au prezentat la vaccinare 207, iar la revaccinare, 227. Vaccinul antivariolic trimis de către Institutul dr. Pășcuțiu din Arad a fost foarte bun.

Mișcarea populației. În cursul anului 1932 s-au născut vii în total, 4.373, s-au născut în decursul anului, morți, în total 30, făcând comparație cu anii 1930, când s-au născut vii 3.870 inși, cei născuți vii în anul 1931, în număr de 3.697, rezultă un plus la nașteri față de nașterile din 1930 și 494 inși, iar față de anul 1931, un plus de 676 nașteri. Numărul morților, în decursul anului, este de 2.711. Există deci un spor de 1.662 față de 746 din 1930 și față de 1.394, din anul 1931. În ce privește frecvența deceselor în raport cu perioadele de vârstă, constatăm, în perioada de vârstă de la 1-5 ani, 206, de la această vârstă numărul deceselor scade, majorându-se de la vârsta de 50-70, unde numără 609 cazuri, iar de la 70 de ani în sus, 572 cazuri.

Mortalitatea copiilor până la vârsta de un an prezintă un număr destul de mare, dar totuși un număr mai scăzut față de anul trecut. Cauzele principale provocatoare ale mortalității infantile până la vârsta de un an au fost, debilitatea congenitală și gastro-enteritele. Mulți copii se nasc debili datorită faptului că femeile gravide muncesc din greu, fără întrerupere până la timpul facerii și nici după ce au născut, nu pot da îngrijire nou născuților, din cauza mizeriei și neștiinței. Contribuie aici la tot cazul și tuberculoza, sifilisul și alcoolismul, apoi conviețuirea aglomerată în locuințe insalubre și neigienice.

Mișcarea epidemiilor. Bolile infecțioase contagioase care în decursul anului au bătuit într-un număr mai mare sunt următoarele:

Scarlatina. S-a ivit în 23 de comune înregistrate fiind în total în județ, 120 de cazuri, ceea ce, în proporție cu 219 cazuri din 1931, arată o scădere aproape la jumătate. Din aceștia s-au vindecat 97 inși, au decedat 27 inși, a rămas în tratament 1. În orașul reședință Bistrița s-au înregistrat 12 cazuri de scarlatină, din care s-au însănătoșit 6, decedat, 1, au rămas în tratament 5 cazuri. Îmbolnăvirile au fost sporadice, având un decurs destul de grav. Că această boală nu s-a răspândit pe mai multe comune și că în comunele unde s-a ivit nu a luat o extindere mai mare se poate mulțumi măsurilor de combatere luate la timp, în mod hotărât și energic. Cazurile care nu au dat garanția de o perfectă izolare s-au izolat în spitalul județean din Bistrița, iar la domiciliul bolnavului s-au făcut

dezinfectările necesare. În fiecare comună unde s-au ivit bolile acestea medicul primar, personal a luat măsurile de combatere și a ținut câte o conferință despre profilaxia acestei boli.

Febra tifoidă. În anul acesta febra tifoidă s-a ivit într-o formă gravă, infectând 19 comune din județ. În total s-au înregistrat 121 cazuri, din acestea s-au însănătoșit 77 bolnavi, au decedat 11, au rămas în tratament 4. În orașul Bistrița au fost 4 cazuri de îmbolnăviri care toate au fost tratate cu succes. Izvorul contagiunii a fost aproape în fiecare comună apa de băut, ivindu-se această boală mai ales în acele comune unde populația întrebuița apa râului care curge prin comunele lor. Legea pentru prevederea comunelor cu apă potabilă nu se execută. Sunt formate comitetele conform legii de mai sus, însă acestea nu au simțul de datorie și nu exercită atribuțiile lor. Medicul primar de județ în fiecare comună în persoană a luat măsurile de combatere și a ținut și conferințe de profilaxia acestei boli. A intervenit acolo unde nu a fost garanție de bună izolare ca bolnavii numai deocamdată să fie transportați în spital la Bistrița. Excepție s-a făcut numai cu comunele prea depărtate și greu accesibile, unde ar fi fost neumanitar și urmate de mare răsculare izolarea cu forța în spital. Aici s-au izolat bolnavii la domiciliul lor în urma lui, condus cu severitate, rezultatul a fost îndestulător. Cea mai bună metodă de combatere a febrei tifoide pe lângă izolare și dezinfectare s-a adevărit și acum că este vaccinarea. S-au făcut în total 4.470 de sero-vaccinări anti-tifoparatifice.

Dezinteria. I mică epidemie de dizenterie s-a ivit în comuna Prislop, îmbolnăvindu-se în total 37 de inși, din care a decedat unul, iar ceilalți s-au însănătoșit. Izvorul contagiunii nu s-a putut stabili, dar odată ivindu-se cazuri, întâi s-a răspândit prin contact. Bolnavii au fost izolați la domiciliul lor, s-a întrebuițat ser anti-dezinteric Cantacuzino, atât profilactic cât și terapeutic. Rezultatul a fost foarte bun, uneori frapant, încetând după câteva ore tenesmul¹⁷ și cu încetul, la câteva zile, trecând în convalescență; a fost eficace și cel întrebuițat în mod preventiv, deoarece cazuri noi nu au fost înregistrate.

Difteria. În anul acesta s-au constatat 15 cazuri de difterie, din care decese, în 2 cazuri și vindecări în 13 cazuri. În fiecare caz s-a întrebuițat serul antidifteric Cantacuzino, atât în mod preventiv cât și terapeutic.

Din celelalte boli infecto-contagioase s-au înregistrat încă tuse convulsivă în 7 cazuri, apoi câte un caz de antrax, tetanos, febra quercerală, paralizie infantilă.

În anul acesta cazuri de pojar nu au fost evidențiate și declarate.

Gușa epidemică. În anul 1931 s-a depus mare importanță ca să se studieze lățirea acestei boli în județul Năsăud. Au fost examinați toți școlarii și copiii cu vârsta de până la 3 ani și s-a constatat în total la 580 de inși, în o măsură mai mare sau mai mică din aceștia; număr mai mare a fost în orașul Bistrița, 437. Acest număr s-a diminuat mult deoarece toți cei evidențiați au stat în tratament medical și mulți s-au însănătoșit, iar la alții li s-a ameliorat. S-a observat că mai ales se îmbolnăvesc copiii în vârstă de la 9-13 ani și mai ales, fete. Comunele și orașul Bistrița folosesc apa din râuri, care își au originea din muntele Bistriceiorul și Duca, din muntele acesta din urmă își au originea și izvoarele captate, care alcătuiesc conducta de apă a orașului Bistrița. Nu s-a putut stabili însă că această apă „gușojenă” influențează de îmbolnăvește prin micro organisme, toxine, fermenți, coloizi.

Maladii medico-sociale.

Sifilisul. A fost evidențiat în total la 505 bărbați și 504 femei, total 1.009; din aceștia s-au vindecat 299, decedat 9, mutați din localitate, 3, rămași la finea anului, 696 inși. În acest număr se cuprind și cei tratați la ambulatoriile Bistrița și Năsăud, astfel, comparând cu cei 912 inși câți au fost evidențiați în anul 1931, anul acesta numărul sifiliticilor a scăzut cu 216 inși.

Tuberculoza. S-au constatat în total 506 cazuri, dintre care sunt 211 bărbați și 295 femei. În raport cu cei 511 din anul 1931, constatăm că numărul lor nu s-a înmulțit. Din cei evidențiați, s-au vindecat 149 inși, morți, 40 inși, mutați, 4 inși, astfel rămân la sfârșitul anului 313 inși.

Aceea că în județul nostru, în mare parte în regiune de munte, cu aer curat și cu o stare materială bună a populației, totuși se răspândește tuberculoza, se poate atribui următoarelor împrejurări:

1. O țară cu o populație cu o civilizație redusă este contaminată de tuberculoză;
2. Conviațuirea aglomerată și totala insuficiență de izolare a tuberculoșilor ci focare deschise;
3. Nu dispunem de mijloace suficiente pentru combaterea tuberculoșilor. Nu avem spitale, sanatorii, infirmerii pentru acești bolnavi, iar izolarea și îngrijirea lor la locuință – fiind cei mai mulți săraci – este cu neputință, deși o izolare perfectă în timpul perioadelor terminale este inevitabilă. În județ nu sunt societăți pentru profilaxia tuberculoșilor.

¹⁷ Epidemia, focarul.

Cancer. Sunt evidențiate în total 58 de cazuri, din care au decedat 21; numărul lor va fi în tot cazul mai mare, deoarece diagnosticul cu metodele de care dispune medicul de circumscripție este dificil, iar populația, mai ales cea săracă, la boli cronice, nu caută pe medic.

Alcoolismul. În județ sunt în total 181 cârciumi și 8 restaurante; dacă comparăm numărul cârciumilor cu cele 246 din anul 1931, aflăm că numărul cârciumilor s-a redus cu 65 cârciumi. Avem explicația necesară în împrejurarea aceea că impozitele fiind exagerate, meseria de cârciumar în criza aceasta financiară nerentabilă, aceștia au renunțat la brevet, nepracticând mai departe această meserie. S-au consumat în decursul anului băuturi alcoolice în cantitatea care urmează: vin, 105.087 kg; bere, 86.114 kg; țuică, 101.841 kg; lichior, 2.541 kg; rachiuri diferite, 96.151 kg.

Sunt evidențiate 61 cazane de distilat alcool. Populația are grădini extinse cu pomi, din aceste fructe distilează în cantități mari băuturi alcoolice, care apoi se consumă în familie, iar în unele comune, țăranii au distilerii de tot primitive și distilează și din cereale spirt, care este plin de impurități și astfel, are efect îndoit răufăcător asupra consumatorului.

S-au ținut în mai multe comune conferințe populare pentru combaterea alcoolismului; acestea însă nu sunt ascultate și sfaturile nu sunt urmate. Combaterea alcoolismului numai prin conferințe este iluzorie și conferențiarul se expune apostrofărilor, uneori chiar și insultelor izbucnite de unii din auditori. Fără legiferarea alcoolismului, puțin se va face pentru stârpirea lui, Societatea „Temperanța” nu lucră în direcția aceasta, medici în câteva comune au înscris membrii la această societate, dar aceste organizații, înființate cu multe alergări, se pot considera ca neexistente, fără urmă de rezultat.

Chiar până la legiferarea alcoolismului s-ar putea mult face contra acestui flagel, dacă s-ar respecta legea repausului duminical referitor la închiderea crâșmelor, dacă s-ar reduce numărul cârciumilor și mai ales dacă s-ar controla cu severitate distilerii, respectiv cazanele de fiert țuică.

Defectivii. Sunt evidențiați 108 surdo-muți, 61 orbi, 48 cretini, 28 alienați, 16 grav mutilați de război și 111 invalizi de război. Toți aceștia se află în îngrijirea familială și sub supravegherea medicilor de circumscripție.

Protecția copiilor. Nu există o adevărată protecție a copiilor. Sunt 6 surori de ocrotire în județ; acestea până în anul curent au stat sub ordinea Inspectoratului de ocrotire, astfel medicul de circumscripție nu a avut amestecul în controlul funcționării acestora. Unele din ele au lucrat în ale agriculturii cu un zel îndestulător. Au vizitat gravidele și lehuzele, precum și pe sugaci în repetate rânduri și au servit mamele cu sfârcuri bune în ale alimentării și îngrijirii copilului. Medicii de circumscripție, fiecare au ținut mai multe conferințe populare mamele despre îngrijirea și nutrirea noilor născuți, îngrijirea copiilor preșcolari. Toate acestea nu au dat rezultatul așteptat. Femeile cele mai multe mai persistă și acum în întrebuițarea metodelor de îngrijire și alimentare a copiilor ce au moștenit de la mamele și bunicile lor. Puțini copii sunt alimentați numai la sân, cei mai mulți primesc aliment la începutul vieții lor în lunile 2-3, de aici, o serie întreagă de tulburări gastro-intestinale, adeseori cu sfârșit letal.

În grijirea copilului în vârstă preșcolară, în vârstă de 5-7 ani, copiii sunt întrebuițați pentru munca mai ușoară, iar în vârsta de 14-15 ani, muncesc alături de părinții lor, muncă grea, care uneori depășește forțele lor.

XVI. Serviciul zootehnic și sanitar-veterinar.

Funcționează sub conducerea d-lui. Medic veterinar primar județean dr. Alfons Igner. Activitatea depusă de acest serviciu în cursul anului 1932;

Comisiile de expertiză a reproducătorilor masculi au inspectat în toamna anului 1931 toate comunele din județ unde au existat un total 283 de tauri, 150 vieri și 4.134 berbeci, dintre care s-au găsit apți pentru montă publică 216 tauri, 116 vieri și 2.378 berbeci și s-au reformat 67 tauri, 34 vieri și 1.756 berbeci. În raport cu numărul femelelor, s-a constatat lipsa a 108 tauri și 50 vieri. Comunele lipsite de reproducători au fost provocate de a-și procura taurii și vieri prescriși până în primăvara anului 1932. Din cauza crizei s-a constatat însă în luna martie 1932 că cea mai mare parte a comunelor nu au fost în posibilitatea de a se aproviziona cu reproducători și din altă parte, nici nu s-a găsit materialul corespunzător la crescătorii județului nostru.

Pe Camera de Agricultură, din lipsă de fonduri, neputându-se conta în această chestiune, Prefectura a intervenit la Regiunea Silvică, care a pus la dispoziția Serviciului Zootehnic județean suma de 70.000 lei pentru comunele grănicerești, retrăgându-se sumele cuvenite de la tangenta¹⁸ comunelor respective. Această sumă, com-

18 Cheia procentuală după care erau repartizate comunelor foste grănicerești, veniturile rezultate din exploatarea pădurilor cumulative, proprietatea acestora, de către Direcția Silvică Bistrița.

pletată cu salariul medicilor veterinari din județ, împrumutat comunelor pe trei luni, ne-a pus în posibilitatea de a procura un număr de 36 tauri, care au fost distribuiți comunelor plășilor Rodna, Năsăud și Bârgău. Camera de Agricultură a suportat spesele de transport pentru taurii cumpărați d la Sibiu.

În primăvara anului 1932 s-a executat în fiecare plasă examinarea anuală a animalelor din partea medicilor veterinari respectivi. Cu această ocazie s-au examinat și s-au dat sfaturi și îndrumări crescătorilor de vite. În toamnă au lucrat comisiile de expertiză, care au constatat lipsa a 103 tauri comunali în comunele județului Năsăud. Prin ordinul Prefecturii nr. 1.051/1932 comunele au fost provocate a schimba taurii reformați și de a se îngriji de sumele necesare pentru procurarea taurilor lipsă. După experiențele din anul trecut și în vederea, că situația economică nu s-a schimbat, este de socotit cu îndeplinirea ordinului de mai sus în cel mult 10%, adică într-o măsură care nu schimbă situația actuală deloc.

În cursul anului 1932 au funcționat 10 stațiuni de montă cu armăsari ai statului. Aceste stațiuni au fost inspectate periodic de către medicii veterinari respectivi.

Avându-se în vedere faptul că, contrar art. 12 din Regulamentul la Legea creșterii animalelor, care dispune că stațiunile de montă se vor întreține de către Camera de Agricultură, aceste stațiuni au fost întreținute din partea comunelor respective, care pentru acoperirea cheltuielilor de întreținere au încasat taxe destul de mari în criza de azi, frecventarea animalelor a fost redusă.

Pentru anul curent, Camera a hotărât de a întreține 2 stațiuni de montă, iar restul de 8 cad în sarcina comunelor, astfel fiind înlăturat acest neajuns numai în mică măsură.

Activitatea sanitar-veterinară. Județul, în ce privește serviciul veterinar, este împărțit în 5 circumscripții veterinare conduce de:

I. Circumscripția Centrală, inclusiv orașul Bistrița, dr. Inger;

II. Circumscripția Lechința, dr. Emil Cibiu;

III. Circumscripția Năsăud, dr. F. Payer;

IV. Circumscripția Șieu, dr. I. Bolgar;

V. Circumscripția Rodna, dr. Alexandru Moldovan.

Activitatea sanitară s-a desfășurat în cursul anului 1932 în felul următor:

Antrax s-a constatat în 25 comune, cu 180 animale bolnave care toate au murit. Vaccinările anti-carbonoase s-au făcut numai foarte redus și preventiv, numai la animalele infectate. Rezultatul vaccinărilor a fost foarte satisfăcător, evitându-se aproape în toate cazurile îmbolnăvirea animalelor care au fost în contact cu cele bolnave. Măsurile de poliție sanitar-veterinară s-au executat întocmai.

Turbare, conform ordinului Ministerului nr. 125.502/1931, s-a oprit circulația câinilor liberi în întreaga țară. Ca rezultat al acestor măsuri, s-a constatat în cursul anului 1932 scăderea numărului cazurilor de turbare. În total s-au constatat 14 cazuri de turbare în 12 comune. Animalele turbate au mușcat alte 36 de animale, care în mare parte au fost sacrificate imediat după accident și astfel carnea s-a dat liber în consumație publică.

Febra aftoasă în luna ianuarie deja am fost alarmați de ivirea febrei aftoase în comuna Uila, județul Mureș, în imediată apropiere cu județul Năsăud. Ca măsuri preventive, s-a oprit circulația animalelor cu unghii despicate din județul nostru în județul Mureș și invers. Astfel s-a împiedicat ivirea acestei boli în județul nostru până în luna mai, când s-au ivit primele cazuri în comunele Șieuț, Monor, Gledin și Șieu.

Aplicându-se măsurile cele mai riguroase, s-a putut localiza boala. Nefiind însă stinsă până în luna iunie, boala a fost răspândită cu oile din aceste comune pe pășunile din Munții Bârgăului, care au fost infectate în bloc.

Oprindu-se circulația vitelor și circulația lor pe munți, boala s-a putut localiza pe acest teren. Numai în Valea Lechinței, datorită terenului și așezării comunelor lângă apa Șieu, boala s-a răspândit în aproape toate comunele acestei plăși, până la comuna Sărata. Din județul limitrof, fiind grav afectat, s-a introdus boala la marginea județului nostru cu vitele din comunele Dipșa și Lechința, care au pășuni pe hotarul județului Mureș, unde s-au infectat vitele, introducând boala peste hotarul județului nostru. Și această invazie s-a putut localiza pe un teren relativ limitat. Mulțumită măsurilor aplicate și zelului de activitate ale medicilor veterinari, care cu toate că nu și-au primit diurnele pentru deplasările lor, boala a fost stinsă complet în luna decembrie, după o durată de 8 luni, pe când în alte locuri în țară, mai avem și astăzi 30 de județe infectate cu această boală. Boala ca atare a fost benignă, cu o mortalitate relativ mică la vitele cornute și mai mare la oi.

Variola oilor. Această boală s-a ivit între oile comunelor Ardan deja în noiembrie 1931 și s-a răspândit în cursul verii între turmele a 5 comune din plasa Șieu care au teren de pășuni pe Munții Bârgăului. Boala a fost stinsă complet în luna ianuarie 1933. Dintre alte boli, s-a mai constatat pesta porcină în 4 comune, râia de cal în

3 comune, cu cazuri sporadice și holera păsărilor, în orașul Bistrița. *La finea anului, județul a fost indemn¹⁹ de orice epizotie molipsitoare (s.a).*

Activitatea administrativă

La serviciul central Zootehnic și Sanitar Veterinar s-au rezolvat un număr de 2.100 acte de natură zootehnică și sanitar-veterinară și un număr de 210 acte ale Prefecturii.

XVII. Situația învățământului primar.

a. *Învățământul primar al statului.*

I. *Populația școlară.*

Conform recensământului oficial pentru anul școlar 1931-1932, numărul copiilor în vârstă de școală în toate comunele din județ a fost format din:

De la	5-7 ani	2.984 b.	2.951 f.	total	5.935
-II-	7-16 ani	10.365 b.	9.901 f.	-II-	20.266
-II-	16-18 ani	1.171 b.	954 f.	-II-	2.125
Total	14.520 b.		13.806 f.		28.326

Din aceștia au fost buni de școală

-II-	5-7 ani	2.972 b.	2.933 f.	-II-	5.905
-II-	7-16 ani	9.488 b.	9.178 f.	-II-	18.666
-II-	12-18 ani	1.367 b.	1.328 f.	-II-	2.695
Total		13.827 b.	13.439 f.	-II-	27.266

Urmează la școlile secundare, de ucenici, profesionale etc.

		597 b.	257 f.	-II-	854
<u>Needucabili</u>		96 b.	110 f.	-II-	206
Total general		14.520 b.	13.806 f.	-II-	28.326

După caracterul localităților urbane și rurale, din copiii buni de școală, sunt în comunele urbane Bistrița și Năsăud:

-II-	5-7 ani	205 b.	192 f.	-II-	397
-II-	7-12 ani	734 b.	726 f.	-II-	1.496
-II-	12-18 ani	6 b.	3 f.	-II-	9
Total general.		945 b.	957 f.	-II-	1.902

În comunele rurale și cătune:

-II-	5-7 ani	2.767 b.	2.741 f.	-II-	5.508
-II-	7-12 ani	8.754 b.	8.416 f.	-II-	17.170
-II-	12-18 ani	1.361 b.	1.325 f.	-II-	2.686
Total rurali:		12.882 b.	12.482 f.	-II-	25.364
Total urbani:		945 b.	957 f.	-II-	1.902
Total general:		13.827 b.	13.439 f.	-II-	27.266

În numărul acesta sunt cuprinși toți copiii în vârstă și buni de școală din județ, fără privire la originea lor etnică, obligați a frecvența școala primară, cea de adulți și grădinile²⁰ de copiii.

II. *Numărul copiilor înscriși la școlile primare de stat.*

Față de numărul de 27.266 copiii de la 5-18 ani obligați a frecvența școala primară, de adulți și grădini de copiii, avem înscriși în școala primară de stat și grădinile de copiii:

În școala primară de stat:	7.837 b.	7.508 f.	-II-	15.345
Grădini de copiii:	278 b.	347 f.	-II-	625
<u>La școli de adulți:</u>	387 b.	400 f.	-II-	787
Total general:	8.502 b.	8.255 f.	-II-	16.757

19 Imun, neafectat; au fost lichidate eventualele boli.

20 Termen din epocă pentru grădiniță.

Din cei 28.326 copiii recenzați în vârstă de școală, au fost înscriși:				
În grădinile de copii de stat:	278 b.	347 f.	-II-	625
În grădinile de copii part:	96 b.	94 f.	-II-	190
Școli primare de stat:	7.837 b.	7.508 f.	-II-	15.345
-II- de adulți de stat:	387 b.	400 f.	-II-	787
-II- primare particulare:	1.565 b.	1.487 f.	-II-	3.052
<u>Alte școli, profesionale etc:</u>	<u>597 b.</u>	<u>257 f.</u>	<u>-II-</u>	<u>854</u>
Total:	10.760 b.	10.093 f.	-II-	20.853

Neînscriși în lipsă de școli și învățători

La grădini de stat și particulare:	2.598 b.	2.492 f.	-II-	5.090
La școli particulare:	86 b.	183 f.	-II-	269
<u>La școli de adulți:</u>	<u>980 b.</u>	<u>928 f.</u>	<u>-II-</u>	<u>1.908</u>
Total:	3.664 b.	3.603 f.	-II-	7.267
<u>Infirmi și needucabili:</u>	<u>96 b.</u>	<u>110 f.</u>	<u>-II-</u>	<u>206</u>
Total general:	14.520 b.	13.806 f.	-II-	28.326

Dintre elevii neînscriși, majoritatea sunt cei cu examen de absolvire și cei scutiți de frecvență, în urma situației mizerabile materiale, cei depărtați din comună, angajați ca servitori, locuitori la depărtări mari de școală.

În general însă observăm că au fost înscriși din voie și din oficiu toți copiii obligați să urmeze la școală.

În procente exprimat, din cei buni de școală au fost înscriși la școlile statului și cele particulare:

- la grădini de copii: 13,80%;
- la curs primar: 98,55%;
- curs de adulți: 29,20%.

III. Mișcarea elevilor.

Aici avem în vedere numai copiii înscriși în școala primară de stat clasele I-VII. Din cei 15.345 elevi înscriși în aceste școli, au urmat 10.752, adică 70,06%, iar restul au urmat neregulat sau deloc. Aici observăm scăderea an de an a procentului celor cu frecvență; în anul școlar 1930-1931, procentul celor ce au urmat a fost 78%, iar în anul școlar anterior, 1929-1930, a fost 81%.

Cauzele frecvenței neregulate.

- Situația comunelor de munte, cu casele răsfirate pe distanțe mari de la școală;
- Mizeria multor părinți români, lipsa de îmbrăcăminte și întreținerea copiilor, fiind astânși²¹ mulți a-și angaja copiii ca servitori în gospodăria altora.
- Nepriceperea rostului școlii la poporul nostru* (s.n.);
- Lipsa de datorie a organelor însărcinate cu încasarea amenzilor școlare;
- Nestabilitatea corpului didactic prin nenorocitul sistem de transferuri și detașări – cu și fără rost – prin ce, rămâne prea mic numărul învățătorilor stabili, care rămân îndelungat la unul și același post. Schimbarea locului an de an aduce cu sine și schimbarea simțului de răspundere la atare învățători.

Dintre aceste cauze, cele mai principale sunt cele de sub punctul 4 și 5, la care mai contribuie și retribuția mizeră și achitarea în modul cum se face a lefii învățătorilor, contrar legii, cu întârzieri de luni de zile. Din cauza neachitării lefurilor la timp, majoritatea învățătorilor și-au pierdut echilibrul material, sunt îngreunați cu speze procesuale inutile și fără vina lor, în urma cărora slăbește și simțul de datorie, zi în zi. La frecvența neregulată au contribuit foarte mult și demagogiile politice. Mijloacele de îndreptare a acestui rău se văd la propuneri. Pe când la școlile primare de stat procentul celor cu frecvență este de 70%, la școlile particulare este de 95,21%.

IV. Numărul școlarelor promovați.

Elevi înscriși au fost 15.345, au urmat regulat 10.752, adică 70,06%, au fost promovați 9.371, adică 87,15% din cei cu frecvență. Au prezentat elevi la examenul de absolvire, 2 școli urbane și 58 rurale, adică 60 școli de stat, total, 179 elevi din 453 înscriși și 230 cu frecvență. Din cei 179 prezenți la examenul de absolvire, au fost promovați 178. Numărul mic de 179 al elevilor prezenți la examenul de absolvire provine din frecvența neregulată a cursului superior primar, clasele V-VII.

21 Constrânși, obligați.

V. Școlile de adulți.

La aceste școli au fost obligați 2.695 elevi, s-au înscris 787 elevi. Aceasta, din cauză că prin decizia Ministerului Instrucțiunii și Cultelor nr. 24.522/1931, aceste cursuri, în urma economiilor bugetare, s-a sistat remunerarea învățătorilor pentru conducerea acestor cursuri, lăsându-se la frecvență benevolă. Altcum, aceste școli în modul și spiritul preconizat, nu asigură scopul urmărit.

VI. Învățământul în general.

Între împrejurările date și cu frecvența așa cum am avut-o, rezultatul la învățământ, în general luat, este satisfăcător.

VII. Personalul didactic.

La 244 învățători de stat au fost înscriși 15.345 elevi, pe când la școlile particulare, la 71 învățători au fost înscriși 3.052 elevi. Ceilalți elevi, conform recensământului, au fost înscriși la școlile de adulți și alte școli, iar o parte din ei, absolvenți ai cursului primar și scutiți de frecvență, din cauzele arătate mai sus. Raportul între numărul învățătorilor și al elevilor a fost la școlile primare de stat: la 244 învățători au fost înscriși 15.345 elevi, deci cade pe un învățător numărul de 63 de elevi; din 10.752 cu frecvență, cad pe un învățător 44 de elevi și din 9.371 promovați, cad 38 elevi pe un învățător.

VII. Atelierele de pe lângă școlile primare de stat.

Acestea, în urma economiilor bugetare s-au redus numai la cele care au fost conduse de învățători fără nici o remunerație specială, care renumerații au fost sistate pe data de 1 ianuarie 1931. În cursul anului însă, cu 1 ianuarie 1932 s-a reînființat atelierul de tâmplărie din Sângeorz-Băi și s-a înființat pe lângă școala primară de stat din Rodna un curs de menaj cu măiastră numită de onoratul minister. Aceste ateliere continuă a funcționa cu maieștri plătiți de onoratul minister. Pe lângă acestea a mai funcționat atelierul de tâmplărie și țesătorie pe lângă școala Primară Urbană Bistrița, primul, condus de directorul școlii fără remunerație și al doilea, cu măiastră plătită de comitetul școlar. Elevii care au urmat aceste ateliere au fost cei din cursul superior V-VII a respectivelor școli și anume, în Bistrița 62, iar la cele rurale, în total, 91 elevi. Pe lângă acestea au mai funcționat încă 3 ateliere pe lângă școli primare, a căror conducători nu au primit nici o remunerație, fiind conduse benevol, numai din dragostea de muncă a învățătorului.

IX. Biblioteci școlare.

Biblioteci școlare au avut la 115 școli. Numărul volumelor în total este de 25.853; 8 școli însă au numai începuturi de bibliotecă. Pe lângă bibliotecile acestea stă la îndemâna corpului didactic din județ Biblioteca Comitetului Școlar Județean, cu 750 volume.

X. Grădini școlare.

Au avut grădini școlare 108 școli, iar teren pentru practica agricolă, 45 școli. Grădini pentru directori au avut 74 de școli. Lucrul în grădină s-a făcut cu elevii și elevele școlilor. Practica agricolă nu s-a făcut.

XI. Cultura învățătorilor.

Pentru perfecționare a stat la îndemâna învățătorilor, pe lângă bibliotecile școlare, care an de an se completează, biblioteca pedagogică județeană și biblioteca „Mariana”, aflătoare la școala primară de stat din Năsăud. Majoritatea învățătorilor însă au bibliotecile lor, destul de frumoase. Le mai stau la îndemână bibliotecile școlilor secundare și a altor instituții din județ. Afară de acestea, ajută mult la perfecționarea lor ședințele cercurilor culturale și participarea învățătorilor ca membrii la diferite instituții din comună și județ, unde mulți s-au dovedit de cei mai valoroși membrii. Frecventarea școlii de învățători, în general, a fost bună. Cazuri de absență au obvenit²² mai mult din mizeria primirii salariilor neregulat, pentru care trebuiau să facă mai multe drumuri costisitoare, cum și din cauza altor obstacole.

XII. Concediile învățătorilor și măsuri disciplinare.

În cursul anului școlar 1931-1932 s-au acordat următoarele concedii: până la 1 lună, 84 concedii; până la 2 luni, 17 concedii; până la 6 luni, 3 concedii. Totalul zilelor de concedii este de 1.713. Măsuri disciplinare s-au aplicat, avertisment convențional la 1 învățător și reținerea salariului pe 5 zile, la 1 învățător.

Instituții în jurul școlii, s-au înființat 6 cooperative școlare pe lângă școlile primare.

22 S-au datorat, au fost cauzate de.

XIII. Activitatea extrașcolară.

S-a manifestat prin cercurile culturale, secția și subsecțiile Asociației învățătorilor „Mariana” din acest județ, apoi prin învățătorii locali, în diferite conferințe. Cercurile culturale au fost 16, cuprinzând toate comunele și cătunele din județ cu școlile lor. Fiecare cerc cultural a avut a șine în cursul anului 6 ședințe, care s-au și ținut, cu excepția a 2-3 cercuri, care din motive justificate, ultimele 1-2 ședințe, nu le-au putut ține.

B. Învățământul primar particular.

I. Numărul de grădini de copii particulare, a conducătorilor și a copiilor înscriși în acelea. Originea lor etnică.

Grădini de copii particulare în județ avem 2 și un cămin de copii, toate confesionale ev. C.A., cu limba de predare germană; dintre acestea, o grădină și un cămin în orașul Bistrița și una rurală, în comuna Lechința.

În Bistrița sunt 3 conducătoare, iar în Lechința una, toate, germane și cu pregătire legală. Copiii înscriși în aceste grădini sunt 96 băieți și 94 fete, în total, 190.

II. Numărul școlilor primare particulare și a elevilor înscriși în acelea.

În județ avem în total 44 școli particulare, dintre care 5 urbane, în orașul Bistrița și 39 rurale. Repartizate pe confesiuni, sunt:

evangelice C.A., cu limba de predare germană:	2 urbane	32 rurale	total, 34
evangelice reformate,	-II- maghiară: 1	6	7
romano-catolice:	-II- 1	1	2
israelite:	-II- română: 1	-	1

În toate școlile particulare au fost înscriși 3.052 elevi și anume: 1.565 băieți și 1.487 fete.

Cei 3.052 elevi înscriși repartizați pe școli sunt:

la școlile ev.C.A.	1.156 b.	1.110 f.	total, 2.266
ev. ref.	195 b.	186 f.	381
rom. cat.	77 b.	79 f.	156
israelită	137 b.	112 f.	249
Total:	1.565 b.	1.482 f.	3.052

Diferența dintre copiii obligați și cei înscriși în școlile lor particulare se află înscriși în școlile de stat și scutiți de frecvență.

III. Numărul învățătorilor particulari.

La cele 34 școli ev. C.A. au fost aplicați 56 învățători și anume: 42 bărbați, 14 femei, la un număr de elevi de 2.266; se vine deci pe un învățător, rotund, 40 de elevi.

La cele 7 școli reformate au fost aplicați 8 învățători și anume: 2 bărbați, 6 femei, la 381 elevi, se vine deci pe un învățător, 47 de elevi.

La cele 2 școli romano-catolice au fost aplicați 3 învățători și anume: 2 bărbați și 1 femeie, la un număr de 156 elevi, se vine deci pe un învățător, 52 de elevi.

La școala israelită au fost aplicați 4 învățători și anume: 2 bărbați și 2 femei, se vine deci pe un învățător, 62 de elevi.

În total general, au fost aplicați la școlile particulare 48 de bărbați și 23 de femei, adică 71, la școlile urbane și rurale.

IV. Cu câte posturi au funcționat școlile particulare.

În anul școlar 1931-1932 au funcționat:

cu 1 post,	27 școli	27 învățători
2	12	24
3	2	6
4	3	12

Total: 44 69, plus 2 maieștri la școala ev. C.A. de fete din Bistrița.

V. Numărul elevilor care au urmat aceste școli.

La 34 școli ev. C.A. au urmat 1.120 băieți, 1.076 fete, total, 2.196, adică 96% din înscriși; la 7 școli ev. reformate, 170 băieți, 152 fete, în total, 322, adică 84%; la 2 școli romano-catolice, 74 băieți, 78 fete, în total, 152, adică 96%; la școala israelită, 126 băieți, 110 fete, în total, 236, adică 95%. Total, au urmat la toate școlile, 1.490 băieți, 1.416 fete, total, 2.906 elevi, adică 95% din cei înscriși. Deci frecvența la școlile particulare a fost bună. Pe când la școlile de

stat, frecvența este de 70.06%, la școlile particulare este de 95%; aceasta provine din următoarele cauze.

1. Situația comunelor de munte, răsfirate pe depărtări mari de școală;
2. Situația materială a populației;
3. Aprecierea însemnătății școlii din partea populației.

Notăm la acest loc că din cauza greutăților ce apăsă an de an pe umerii cetățenilor, procentul celor cu frecvență a scăzut la toate școlile din județ, față de cel din anul trecut.

VI. Numărul școlărilor promovați din clasă în clasă.

Din cei 2.906 elevi care au urmat, s-au promovat 2.789, adică 96%.

Repartizați pe diferite școli, au fost promovați: la școala ev. C.A., 1.099 băieți, 1.055 fete, total, 2.154, adică 98%; la școala ev. reformată, 143 băieți, 134 fete, total, 277, adică 86%; la școala romano-catolică, 67 băieți, 72 fete, total, 139, adică 91%; la școala israelită, 114 băieți, 105 fete, total, 219, adică 92%, Procentul general al promovaților, în mediu, este de 96%, față de cel de la școlile de stat, de 87,15%. Cauza principală este și aici frecvența școlii și cele arătate la cap. V, pct. 1,2,3.

VII. Examenul de absolvire.

Examenul de absolvire s-au făcut numai la școlile particulare reformată, romano-catolică și israelită, iar la școlile ev. C.A., în acest an nu s-au făcut examene de absolvire. Au prezentat elevi la examenul de absolvire școlile reformate, 2 băieți, 1 fată, în total, 3, promovați 2 băieți și 1 fată, total, 3; la școlile romano-catolice, 2 băieți, 6 fete, total, 8, s-au promovat 2 băieți, 6 fete, total, 8; școala israelită a prezentat 5 băieți și 1 fată, total, 6, s-au promovat 5 băieți și 1 fată, total, 6; total general au prezentat 9 băieți și 8 fete, total 17 și s-au promovat 9 băieți și 8 fete, total, 17 elevi.

Examenul de absolvire de la școala romano-catolică din Rodna s-a suspendat în baza ordinului Serviciului Local de Învățământ Cluj nr. 14.540, din 01.06.1932, întrucât această școală nu s-a conformat ordinelor onoratului minister.

VIII. Localul școlilor particulare.

Toate școlile particulare au localuri corespunzătoare; cu excepția unei școli care are localul închiriat, celelalte 43 sunt proprii. În stare bună sunt 40 și în mijlocie, 4. Săli de clasă au fost 75, la 71 de învățători. Dintre localuri, cele mai bune sunt ale școlii ev. C.A., care în majoritatea cazurilor sunt edificii cu etaj și înzestrate cu cele necesare.

IX. Situația materială a școlilor.

Școlile particulare fiind susținute în majoritatea cazurilor din darea de cult pusă în sarcina locuitorilor, cum aceștia, între împrejurările critice financiare din timpul ultim nu-și achită această dare de cult decât într-o măsură de tot restrânsă, școlile au mult de suferit. Comitetele școlare respective, susținătorii școlilor, nu mai pot face front nevoilor școlii, nu pot achita salariile corpurilor didactice, nici a asigura cerințele materiale.

X. Controlul învățământului particular.

Acesta se face ca și la școlile de stat în cursul anului școlar. S-au inspectat la marginile posibilităților și, s-au făcut anchete la școlile particulare unde a cerut cazul domnul sub-revizor școlar, nefiind alt organ de control.

Contributions documentaires concernant la situation du département de dans la période d'entre les guerres. L'an 1932.

(Resumé)

Poursuivant les investigations concernant la situation du département dans la période d'entre les guerres, l'auteur s'arrête cette fois sur un rapport élaboré par les autorités départementales en 1932, qui nous offre un miroir fidèle de l'état du département à la date ci-mentionnée. Le document fait mention des dates générales sur la surface, l'étendue et la population du département. Nous y trouvons la structure du personnel, l'organisation administrative, les réalisations et les appréciations des activités des services départementales : financier et économique, service technique des chemins et des constructions, les services agricole, sanitaire et de l'enseignement primaires, ce dernier service étant également responsable de l'enseignement des minorités nationales.

Le rapport met au jour l'image d'un département d'étendue moyenne, avec la plus grande partie de la population occupée par l'agriculture et l'élevage des animaux, avec des chemins modestement entretenus et utilisés,

avec des diverses épizooties, avec une situation sanitaire précaire de la population, un enseignement d'Etat inférieur à celui privé et un corps d'instituteurs en permanence soumis à la migration du personnel. Partout, l'absence de l'argent se fait sentir, dans les investissements et les projets comme dans le fonctionnement quotidien des institutions au service de la population.